

KUNTA
LIITTO

**KUNTALIITON
KAUPUNKIPOLIITTINEN
TOIMINTAOHJELMA
2021–2023**

Kuntaliiton kaupunkipoliittinen toimintaohjelma 2021–2023

Kuvat: Kuntaliitto
© Suomen Kuntaliitto ry
Helsinki 2021

Kuntaliitto
Toinen linja 14, 00530 Helsinki
Puhelin 09 7711
www.kuntaliitto.fi

Sisällysluettelo

Tiivistelmä	4
Sammandrag	5
Abstract	6
1 Kaupungit kansantalouden moottoreina	7
Kaupungit kestävän kasvun rakentajina	8
Katkaiseeko monipaikkaisuus kaupungistumiskehityksen?	9
Kuntaliitto kaupunkipolitiikan toteuttajana	10
2 Kansallinen kaupunkipolitiikan toimintaverkosto	11
3 Eurooppalaisen kaupunkipolitiikan painotuksista	13
4 Kuntaliiton roolit kaupunkipolitiikan uudessa ajassa	16
5 Kuntaliiton kaupunkipolitiikan teemat vuosille 2021–2023	20
5.1 Kuntien tehtävät, kaupunkien asema ja kasvun rahoitus	20
5.2 Työllisyyden ja yrittäjyyden edistäminen	21
5.3 Maankäyttöpoliittikka, asuntopoliittikka ja liikennepoliittikka	22
5.4 Hyvinvointi ja terveys	25
5.5 Koulutus, kulttuuri ja vapaa-aika	26
5.6 Asukkaiden osallistuminen ja osallisuus	28
5.7 Ilmastonmuutoksen hillintä ja kestävä kehitys	29
5.8 Kansainvälistyminen ja EU-poliittikka	30
Toimenpiteet vuosille 2021–2023	31
5.1 Kuntien tehtävät, kaupunkien asema ja kasvun rahoitus	31
5.2 Elinkeinopoliittikka ja työllisyys	32
5.3 Maankäyttö-, asunto- ja liikennepoliittikka	33
5.4 Hyvinvointi ja terveys	34
5.5 Koulutus, kulttuuri ja vapaa-aika	35
5.6 Asukkaiden osallistuminen ja osallisuus	35
5.7 Ilmastonmuutoksen hillintä ja kestävä kehitys	36
5.8 Kansainvälistyminen ja EU-poliittikka	37

Kuntaliiton kaupunkipoliittinen toimintaohjelma

Tiivistelmä

Kaupunkipolitiikka nostaa esiin kaupunkien ja kaupunkikehityksen tärkeyden niin kansallisessa kuin kansainvälisessä toimintaympäristössä. Kuntaliiton kaupunkipolitiikan terävöittämisen tärkeänä pontimina on huoli siitä, että kaupunkien merkitystä suomalaisen yhteiskunnan keskeisenä vaurauden ja hyvinvoinnin lähteenä ei riittävästi tunnisteta tai tunnusteta. Modernissa taloudessa kaupungit ovat merkittävässä roolissa uusien innovaatioiden, talouden uusiutumisen ja tuottavuuden edistämisessä. Kaupungit ovat myös monien talouden kansainvälisten arvoketjujen solmukohtia. Kaupunkien rooli seutukuntiensa talousvetureina on kiistaton.

Suurilla kaupungeilla on erityinen rooli tienviitoittajana kestävän kehityksen edistämisessä. Kuntien rooli kestävän kehityksen edistämisessä on keskeinen, sillä kunnat vastaavat tällä hetkellä kahdesta kolmasosasta YK:n Agenda2030:n kestävän kehityksen tavoitteiden (SDG) toimeenpanoa. Erityinen rooli kaupungeilla on vihreän siirtymän, kiertotalouden ja uudenlaisten osaauskiskittymien ja innovaatiotoiminnan ekosysteemien edistämisessä. Suomalaiset kaupungit ovat kansainvälisesti verrattuna olleet esimerkillisiä ilmastomuutoksen hillinnän ja varautumisen, resurssiviisauden ja luonnon monimuotoisuuden turvaamisessa. Kaupungeissa tehtävät ratkaisut toimivat esimerkkeinä ja niiden kehittämät innovaatiot skaalautuvat muihin kuntiin.

Kaupunkipolitiikalla on sekä horisontaalinen että vertikaalinen ulottuvuus. Horisontaalinen ulottuvuus perustuu kaupunkien keskinäiseen yhteistyöhön, jota Kuntaliitto osaltaan myös edistää. Keskinäisessä yhteistyössään kaupungit tukevat toisiaan kukin omat tarpeensa ja voimavaransa tunnistaen. Vertikaalisessa kaupunkipolitiikassa kyse on valtion toimista kaupunkien ja kaupunkikehityksen suhteen, joihin se vaikuttaa merkittävimmin toimintaedellytyksiin lainsäädännön ja rahoituksen kautta.

Kuntaliiton rooleiksi kaupunkipolitiikan uudessa ajassa on tunnistettu (1) tiedollinen tehtävä, (2) kehittämistehtävä, (3) verkottamistehtävä, (4) vaikuttamistehtävä, (5) eurooppalainen tehtävä ja (6) viestintätehtävä.

Kuntaliiton kaupunkipoliittinen ohjelma 2021–2023 on laatuaan liiton ensimmäinen kaupunkipolitiikan roolia ja sisältöä sekä konkreettisia toimia määrittävä asiakirja. Se on valmistelu toimialarajat ylittävän Kuntaliiton kaupunkipolitiikkaryhmän toimesta ja tiiviissä yhteistyössä kaupunkien ja keskeisten sidosryhmien asiantuntijoiden kanssa. Ohjelman valmistelusta on lisäksi raportoitu säännöllisesti sekä Kuntaliiton johtoryhmälle että yksiköiden johtajille.

Kommunförbundets stadspolitiska verksamhetsprogram

Sammandrag

Stadspolitiken lyfter fram städernas och stadsutvecklingens betydelse både i nationella och i internationella sammanhang. En viktig drivkraft i Kommunförbundets skärpta fokus på stadspolitik är oron över att städernas betydelse som en central källa till välbefinnande och välfärd i det finländska samhället inte identifieras eller erkänns tillräckligt. I en modern ekonomi spelar städerna en viktig roll när det gäller att främja nya innovationer, ekonomisk förnyelse och produktivitet. Städerna är också knutpunkter i många internationella ekonomiska värdekedjor. Städernas roll som ekonomiska lokomotiv i sina ekonomiska regioner är obestridlig.

De stora städerna har en särskild roll som föregångare i främjandet av hållbar utveckling. Kommunerna har en nyckelroll när det gäller att främja hållbar utveckling, eftersom de för närvarande svarar för genomförandet av två tredjedelar av målen för hållbar utveckling i FN:s Agenda 2030 (SDG). Städerna har en särskild roll när det gäller att främja den gröna omställningen, cirkulär ekonomi och nya slags kompetenskluster och ekosystem för innovationsverksamhet. Internationellt sett har de finländska städerna varit föredömliga när det gäller att stävja klimatförändringen och trygga beredskapen, resurssmårheten och naturens mångfald. De lösningar som städerna går in för fungerar som exempel och de innovationer som de utvecklat sprids till andra kommuner.

Stadspolitiken har både en horisontell och en vertikal dimension. Den horisontella dimensionen baserar sig på samarbete mellan städerna – något som Kommunförbundet också främjar. I sitt ömsesidiga samarbete stöder städerna varandra, var och en med beaktande av sina egna behov och resurser. I den vertikala stadspolitiken handlar det om de åtgärder som staten vidtar beträffande städer och stadsutveckling, där verksamhetsbetingelserna påverkas mest via lagstiftning och finansiering.

Kommunförbundet har följande roller i den nya stadspolitiken: 1) en kunskapsuppgift, 2) en utvecklingsuppgift, 3) en nätverksuppgift, 4) en påverkansuppgift, 5) en europeisk uppgift och 6) en kommunikationsuppgift.

Kommunförbundets stadspolitiska program 2021–2023 är förbundets första dokument som fastställer stadspolitikens roll och innehåll samt konkreta åtgärder. Programmet har beretts av Kommunförbundets sektorsöverskridande stadspolitiska arbetsgrupp i nära samarbete med sakkunniga från städer och centrala intressentgrupper. Vid beredningen av programmet har man dessutom regelbundet rapporterat både till Kommunförbundets ledningsgrupp och till enhetsdirektörerna.

The Urban Policy Action Plan of the Association of Finnish Local and Regional Authorities

Abstract

Urban policy highlights the importance of cities and urban development in both national and international contexts. A key incentive for the Association of Finnish Local and Regional Authorities (AFLRA) to sharpen the focus of its urban policy has been a concern about adequate recognition of cities as central sources of prosperity and well-being in the Finnish society. In the modern economy, cities play an important role in promoting innovations, economic renewal and productivity. Cities are also the nodes in many international economy value chains. The role of cities in driving regional economy is undisputed.

Large cities are at the leading edge in promoting sustainable development, as local authorities currently have the responsibility for the implementation of two thirds of the UN Agenda 2030 Sustainable Development Goals (SDG). Cities have a pivotal role in promoting the green transition and circular economy, new kinds of clusters of excellence and innovation ecosystems. By international comparison, Finnish cities have been exemplary in mitigating and preparing for climate change and using resources wisely as well as in securing biodiversity. The solutions adopted by cities set an example and the innovations they create are scaled up to other cities and municipalities.

Urban policy has both a horizontal and a vertical dimension. The horizontal dimension refers to inter-urban cooperation where cities support each other, while recognising their own needs and resources. The AFLRA also contributes to this cooperation. Vertical urban policy means central government's measures concerning cities and urban development, most importantly legislative and financial influence on the conditions cities work within.

In the new era of urban policy, the tasks the AFLRA has identified for itself are related to (1) information, (2) development, (3) networks, (4) influence, (5) the European level, and (6) communication.

This Urban Policy Action Plan 2021–2023 is the AFLRA's first document to define the role and content of its urban policy as well as concrete action. It has been prepared by the AFLRA's cross-sectoral urban policy group and in close cooperation with experts from cities and key stakeholder groups. The plan's preparation has been regularly reported to both the AFLRA's management team and to the directors of the units.

1 Kaupungit kansantalouden moottoreina

Kaupunkien kasvu on jatkunut Suomessa jo vuosikymmenien ajan. Ilmiö on globaali ja hyvin monisyinen. Kaikki kaupungit eivät kasva, jotkut niistä myös taantuvat. Lisäksi kaupunkien sisällä erot eri alueiden kehityksessä voivat olla suuria. Kaupunkien kasvu ei ole syntynyt minikään erityisen kaupunkien kasvua edistämään pyrkivän politiikan tuloksena. Kaupunkien kasvussa on erityisesti kyse jo pitkään jatkuneesta elinkeinorakenteen muutoksesta, ja sen seurauksena ihmisten hakeutumisesta työn, koulutuksen ja elintason perässä suuriin väestökeskittymiin, kaupunkeihin.

Kaupunkien rooli kansantaloudessa on kasvanut tasaisesti. Kuntaliiton 23:n suurimman kaupunkiseudun muodostama verkosto (C23) kattaa jo nyt 78 % koko maan väestöstä ja peräti 80 %, koko maan työpaikoista. Niin ikään näiden kaupunkiseutujen osuus maamme bruttokansantuotteesta on niiden tilastollista väestöosuutta

suurempi, eli 82 %. Tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminta on erityisesti keskittynyt suurempiin kaupunkeihin ja yliopisto- ja korkeakoulupaikkakunnille, sillä maamme korkeasti koulutetuista jo 84 % asuu kaupunkiseuduilla. Korkeasti koulutetut nuoret aikuiset keskittyvät erityisen voimakkaasti suurimmille yliopisto- ja korkeakoulukaupunkiseuduille. Myös vieraskielinen väestö hakeutuu kaupunkiseuduille. Yksiomaan pääkaupunkiseudun osuus koko maan vieraskielisestä väestöstä on noin puolet ja C23-verkoston kaupunkiseutujen alueella noin 90 %.

Kaupunkimaisuus, eli suuri väestö- ja työpaikkamäärä sekä -tiheys, edistävät tutkitusti talouden tuottavuutta. Innovaatioille ja talouden uudistumiselle kaupungeilla on olennaisen ratkaiseva merkitys. Suhteessa koko maan toimialarakenteeseen kaupunkien elinkeinorakenteessa korostuvat osaamisintensiiviset, korkean arvonlisän toimialat. Kaupungeilla on myös kasvava merkitys

kansantaloudelle palveluviennin kautta, jonka arvo on nelinkertaistunut 2000-luvulla. Kulttuurille, taiteelle, tapahtumille ja elämystaloudelle kaupungit ovat niin ikään elinehto. Lisäksi kaupungit ovat olleet matkailussa kasvava kiinnostuksen ja vierailujen kohde.

Kaupunkipolitiikka nostaa esiin kaupunkien ja kaupunkikehityksen tärkeyden niin kansallisessa kuin kansainvälisessä toimintaympäristössä. Kaupunkien moninaisen ja ratkaisevan tärkeän merkityksen vuoksi kaupunkikysymykset, kaupunkipolitiikka, tulee nostaa keskeiseen rooliin yhteiskuntapolitiikassa. Kaupunkien rooli tuleekin nähdä keskeisenä osana talouskasvuun, työllisyyteen ja hyvinvointiin tähtäävää kansallista talouspolitiikkaa. Kaupungit ovat taloudelliselle kasvulle ja hyvinvoinnin kehitykselle välttämättömiä, ja nämä vaikutukset ulottuvat laajasti kaupunkien maantieteellisen alueen ulkopuolelle. Menestyvät kaupungit ovat myös ympäröivien maaseutu- maisten kuntien menestyksen turva.

Kaupungit kestävän kasvun rakentajina

Suurilla kaupungeilla on erityinen rooli tienviitoittajana kestävän kehityksen edistämisessä. Paikallishallinnon rooli ylipäätään on keskeinen kestävän kehityksen toimintaohjelma Agenda2030:n kestävän kehityksen eli SDG-tavoitteiden toteuttamisessa. Kunnat vastaavat jo tällä hetkellä kahdesta kolmasosasta Agenda2030 SDG-tavoitteiden toimeenpanoa.

Kaupungeilla on laaja mahdollisuudet viedä omassa toiminnassaan eteenpäin samanaikaisesti ja ylisukupolisesti asukkaiden hyvinvointiin, ilmastomuutoksen hillintään, digitaalisiin palveluihin liittyviä kestävän kehityksen tavoitteita. Kaupungit kehittävät kasvatus- ja koulutuspalveluja hyvinvoinnin, osallisuuden, ihmisoi- keuksien ja sosiaalisen kestävyysareenoina. Lisäksi kaupungit edistävät ilmastodemokratiaa, ekologisesti kestäviä osallistumistapoja, sosiaalisesta oikeudenmukaisuutta ja heikompiosaisten osallisuutta. Kaupungit huolehtivat sujuvasta arjesta, viihtyisästä, turvallisesta ja terveellisestä elinympäristöstä sekä yhdyskuntatekniikan palveluista ekologisesti, taloudellisesti ja sosiaalisesti oikeudenmukaisesti.

Erityinen rooli kaupungeilla on vihreän siirtymän, kiertotalouden ja uudenlaisten osaamiskeskittymien ja innovaatiotoiminnan ekosysteemien edistämisessä. Kansainvälisestäikin verrattuna kaupunkimme ovat olleet esimerkillisiä ilmastomuutoksen hillinnän ja varautumisen, resurssiviisauden ja luonnon monimuotoisuuden turvaamisessa. Kyse kestävän kehityksen edistämisessä on siitä, miten taloudellinen toiminta sopeutetaan luonnon reunaehtoihin samalla kun tuetaan asukkaiden vaikutusmahdollisuuksia ja sosiaalista oikeudenmukaisuutta.

Kaupungit näyttävät monella tapaa esimerkkejä ja niiden kehittämät innovaatiot skaalautuvat muihin kuntiin. Hyvin pitkälle kaupungeissa ratkaistaan se, miten Suomi edistyy kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamisessa. Kestävyysmurroksen toteuttamisessa kaupunkien toimia tarvitaan monilla eri osa-alueilla. Jotta tämä olisi mahdollista, on kaupungeilla oltava riittävästi resursseja ja mahdollisuuksia murroksen toteuttajana toimimiseksi. Agenda2030:n kansallista toimeenpanoa koskevassa valtion lainsäädännössä ja muissa ohjausasiakirjoissa on syytä paremmin huomioida kaupunkien rooli ja riittävät

toimintaedellytykset SDG-tavoitteiden ja murrosalueiden edistämisessä.

Katkaiseeko monipaikkaisuus kaupungistumiskehityksen?

Ajoittain, ja juuri tässä ajassa koronapandemian seurauksena, kaupunkien merkityksen ja kaupungistumiskehityksen jatkuvuutta epäillään. Uusien teknologioiden on esitetty tekevän sijainnista merkityksettömän ja tarjoavan edellytykset hajautuvalle kehitykselle. Näin ei kuitenkaan ole käynyt, pikemminkin päinvastoin. Teknologiset innovaatiot ovat korostaneet kaupunkien merkitystä. Talouden globalisaatioprosessissa osaamisen maantieteellinen keskittyminen – oli kyse korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten TKI-toiminnasta, kulttuuri-instituutioista tai korkean arvonlisän toimialoista – on pikemminkin voimistunut.

Työ- ja opiskelumahdollisuuksien ohella kaupunkien monipuolinen palvelutarjonta ja kulutusmahdollisuudet vetävät puoleensa nuorempia ikäluokkia, mutta myös vanhempia. Etätyö ja monipaikkainen työ avaavat uusia mahdollisuuksia valita asuinpaikka, mutta näissäkin valinnoissa viihtyisät kaupungit lähiympäristöineen ovat vahvoilla. Saavutettavuuden merkitys ei monipaikkaisuuden lisääntyessä vähene. Paikallisuus kaupunkien ja kaupunkiseutujen sisällä voi korostua, kun työtä voidaan tehdä myös kotona ja kodin lähiympäristössä. Asuinympäristön laatutekijät korostuvat sijaintivalinnoissa. Samalla on huomattava, että monet työtehtävät ja ammatit ovat edelleen sellaisia, ettei etätyö niihin sovellu.

Kaupunkipolitiikan tavoitteena ei ole korostaa vastakkainasettelua kaupunkien ja harvaan asuttujen alueiden välillä. Kaikki eivät halua, eivät voi eikä heidän tarvitse asua kaupungissa. Vaikka elinkeinorakenne on muuttunut kaupunkimaisemmaksi, elämää ja elinkeinoja

on myös kaupunkien ulkopuolella. Kaupunkipolitiikka tunnistaa tämän ja pyrkii tukemaan kaupunkien ja kaupunkiseutujen kehitystä sekä niiden erityisongelmien huomioimista osana laajempaa yhteiskuntapolitiikkaa, joka huomioi aluekehityksen laajemmin.

Kaupunkipolitiikalla ei ole ollut kansallisessa keskustelussamme kovin vahvaa, kiistatonta tai näkyvää asemaa. Selityksenä voi osin olla se, että kaupungistumisen historia on maassamme lyhyt verrattuna sekä keskieuropalaisiin että pohjoismaisiin naapureihimme. Kaupungistumisen luonne on meilläkin muuttunut. Varhaisempi kaupungistumiskehitys perustui luonnollisiin maantieteellisiin kilpailuetuihin, kaupunkien hallinnolliseen perustamiseen tai tuotantolaitosten teollisuuspoliittisiin ja aluepoliittisiin sijoittamispäätöksiin.

Modernissa taloudessa kaupunkikehityksen keskeisiä ajureita ovat niin sanotut keskittymisedut, joita voi syntyä sekä yhden toimialan yritysten keskittymisestä että laajasta monipuolisesta tuotantorakenteesta samalla paikkakunnalla. Keskittymisedut ovat luonteeltaan yritys- ja toimialarajat ylittäviä. Mekanismit keskittymisetujen takana ovat moninaisia. Kyse voi yhtäältä olla osaamisen ja tiedon siirtymisestä ja käyttämisestä uusilla luovilla tavoilla, työvoimapoolin koon myötä syntyvistä eduista niin työntekijöille kuin työnantajillekin tai toisaalta erikoistuneiden ja tuottavuutta kasvattavien alihankintaverkostojen muodostumisesta. Keskittymisedut ilmenevät tuotannon ohella myös kulutuksessa, tarjolla olevien palveluiden ja hyödykkeiden moninaisuutena esimerkiksi kulttuuri- ja vapaa-ajan palveluissa.

Kaupungistumisen myötä syntyy myös kehitystä rajoittavia tekijöitä ja näitä tekijöitä pyritään yleensä politiikkatoimin heikentämään. Tällaista politiikkaa on syytä tukea. Kaupungistumisen virtaa ei ole syytä pyrkiä hallinnollisin päätöksin estämään tai hidastamaan vaan

enemmän kompensoimaan siitä aiheutuvia taloudellisia ja -haasteita. Kaupungit ovat Suomen talouskasvulle tärkeitä, eikä kaupunkikehityksen tahaton tai tarkoituksellinen jarrutus lisää kansakunnan vaurautta tai hyvinvointia.

Kuntaliitto kaupunkipolitiikan toteuttajana

Tämän kaupunkipoliittisen toimintaohjelman tavoitteena on määritellä Kuntaliiton kaupunkipolitiikan painopisteet vuosille 2021–23. Samalla ohjelmassa määritellään keskeiset foorumit, joilla Kuntaliitto, yhdessä kaupunkien kanssa, osallistuu kaupunkipoliittiseen keskusteluun ja vaikuttamistyöhön. Kuntaliiton kaupunkipoliittinen työ perustuu vahvaan yhteistyöhön kaupunkien kanssa, ilman kaupunkien panosta Kuntaliiton kaupunkipolitiikalla ei ole mielekästä sisältöä.

Kuntaliiton kaupunkipoliittinen toimintaohjelma kokoaa yhteen kaupunkien keskeiset näkemykset kaupunkipolitiikan painopistealueista, kaupunkipolitiikan keskeisistä periaatteista sekä kaupunkien kannoista keskeisiin kaupungeja ja kaupunkikehitystä yhdistäviin ajankohtaisiin poliittikkakysymyksiin. Kuntaliiton kaupunkipoliittinen ohjelma sisältää myös konkreettisia toimenpiteitä vuosille 2021–23. Kaupunkipoliittisessa työssään Kuntaliitto hyödyntää omien asiantuntijoidensa rinnalla kaupunkien asiantuntijoilta kaupungeja koskevien päätösten vaikutusten arvioinnissa. Tiivistyvän yhteistyön tavoitteena on saada kaupunkinäkökulma entistä paremmin huomioituksi myös Kuntaliiton omissa valmisteluprosesseissa ja kaupunkipoliittisten kannanottojen valmistelussa sekä edunvalvontatyössä ylipäättään.

Näillä toimilla luodaan niin kaupungeille kuin Kuntaliitolle entistä paremmat edellytykset harjoittaa aiempaa määrätietoisempaa ja pitkäjänteisempää, hallituskaudet ylittävää kaupunkipolitiikkaa ja sitä tukevaa edunvalvontaa.

Tämän ohjelman mukaisesti toteutettu kaupunkipolitiikka huomioi eri kokoiset ja eri puolilla Suomea sijaitsevat kaupungit ja kaupunkiseudut omine erityispiirteineen ja -tarpeineen.

Kuntaliiton kaupunkipolitiikka perustuu näkemykselle modernista, horisontaalisesta toimintatavasta. Kaupunkipolitiikkaa tehdään yhdessä kaupunkien kanssa, ja myös kaupungit tekevät sitä yhdessä. Tähänastiset kokemukset kertovat siitä, että vaikka kaupungeilla on omat erityiset tarpeensa, ja vaikka kaupungit joissakin kysymyksissä ovat myös kilpailijoita keskenään, on kaupungeilla paljon yhteisiä intressejä ja opittavaa toisiltaan. Mahdollisuudet kumppanuuspohjaiseen yhteistyöhön, niin kansallisesti kuin kansainvälisestikin, ovat erinomaiset. Tätä yhteistyötä Kuntaliitto haluaa omalla toiminnallaan aktiivisesti tukea.

Kaupunkipolitiikan toimintaohjelma valmistuu tilanteessa, jossa maamme historian merkittävin kunnallishallintoa koskeva reformi, sote-uudistus, on hyväksytty eduskunnassa. Kuntaliitto pitää toimintansa keskeisenä tavoitteenaan vaikuttaa yhdessä kaupunkien kanssa siihen, miten kaupunkien rahoituksen, tehtävien, kaupunkiseudun yhteistyön, kuntarakenteen sekä kuntien ja kaupunkien roolin tulisi kehittyä tulevaisuudessa. Kaupungit tarvitaan toimintakykyisinä ja riittävillä taloudellisilla resursseilla varustettuna edistämään alueidensa elinvoimaa ja kansainvälistä kilpailukykyä sekä asukkaiden hyvinvointia.

Kuntaliiton kaupunkipolitiikan toimintaohjelma täydentää osaltaan tarvetta huomioida eriytyvän kuntakentän tarpeet. Kaupunkipoliittisen ohjelman rinnalla Kuntaliitto on vuonna 2019 hyväksynyt strategiaansa tukemaan maaseutu- ja pienkuntia koskevat painopisteet asiakirjassa ”Kunta maaseudulla – maaseutu kaupungissa” (hyväksytty 4/2019, päivitetty 2021).

2 Kansallinen kaupunkipolitiikan toimintaverkosto

Kaupunkipolitiikkaa ovat kaikki julkisen vallan toimet, joilla on vaikutusta kaupunkikehitykseen. Kaupunkipolitiikan kohteena ovat kaupungit. Kaupunkien ja Kuntaliiton kesken tavoitteeksi on asetettu, että 2020-luvulla koko maata kehitetään kunkin kaupunkiseudun omiin ja kaupunkiverkon kokonaisuudesta saataviin yhteisiin vahvuuksiin nojautuen.

Kuntaliiton kaupunkipolitiikan terävöittämisen keskeisenä pontimena on huoli siitä, että kaupunkien merkitystä suomalaisen yhteiskunnan keskeisenä vaurauden ja hyvinvoinnin lähteenä ei riittävästi tunnisteta tai tunnusteta. Siksi Kuntaliiton aktiivisen kaupunkipolitiikan kautta mm. tätä näkökulmaa pyritään tuomaan esiin entistä painokkaammin. Kaupunkipolitiikalla on sekä horisontaalinen että vertikaalinen ulottuvuus. **Horisontaalinen ulottuvuus** perustuu kaupunkien keskinäiseen yhteistyöhön, jota Kuntaliitto osaltaan myös edistää. Keskinäisessä yhteistyössään kaupungit tukevat toisiaan kukin omat tarpeensa ja voimavaransa tunnistaen. Kaupungit tekevät yhdessä, oppivat toisiltaan ja myös vaikuttavat yhdessä. **Vertikaalisessa kaupunkipolitiikassa** kyse on valtion toimista kaupunkien ja kaupunkikehityksen suhteen. Merkittävimmin valtio vaikuttaa kaupunkien toimintaedellytyksiin lainsäädännön ja rahoituksen kautta. Kaupunkien hallinnollisen aseman ja toimivallan sekä resurssien ja kannustimien tulee olla sellaisia, että se tukevat elinvoiman kehittämistä ja kasvua.

Keskeisiä tällä hetkellä käytössä olevia, erilaisiin sopimuksiin ja ohjelmiin perustuvia valtion kaupunkipoliittisia työkaluja ovat muun muassa VM:n Kansallinen kaupunkistrategia 2020-2030, TEM:n ekosysteemisopimukset, suurten kaupunkiseutujen MAL-sopimukset, YM:n Kestävä kaupunki -ohjelma ja YM:n Lähiöohjelma.

Kansallinen kaupunkistrategia 2020–2030 luo pohjaa kaupunkien ja valtion käytännön yhteistyölle ja sille, kuinka vahvistetaan kaupunkien edellytyksiä tarjota asukkaille ja yhteisöille paras mahdollinen elin- ja toimintaympäristö. **Ekosysteemisopimuksissa** on kyse julkisen ja yksityisen TKI-rahoituksen strategisesta kohdentamisesta globaalisti kilpailukykyisten ekosysteemien vahvistamiseksi. Sopimuskaupungeille on yhteistä, että niiden kehitys perustuu yliopistovetoiseen korkeaan osaamiseen ja sen hyödyntämiseen. Ekosysteemisopimukset on solmittu pääkaupunkiseudun sekä muiden yliopistokaupunkien ja yliopistokeskuskaupunkien kanssa.

MAL-sopimuksilla tuetaan kaupunkiseutujen kuntien sekä kuntien ja valtion välistä yhteistyötä yhdyskuntarakenteen ohjauksessa, että maankäytön, asumisen ja liikenteen yhteensovittamisessa. Sopimusten tavoitteena on parantaa kaupunkiseutujen toimivuutta ja kilpailukykyä sekä kuntien tasapuolista kehittämistä. **Kestävä kaupunki -ohjelma** vauhdittaa kestävästä kehitystä sekä

käytännön kaupunkikehittämisessä että kaupunkien johtamisessa. Ohjelman pääteemat ovat vähähiilisyys, älykkyys, terveellisyys ja sosiaalinen kestävyys. Uusia ratkaisuja etsitään erityisesti näitä teemoja yhdistäviin ja niiden väliin jääviin haasteisiin. Suomen suurimpien kaupunkien **lähiöohjelman** tavoitteena on asuinalueiden

myönteinen pitkän aikavälin kehitys, joka tuottaa asukkaille hyvinvointia ja alueille elinvoimaisuutta. Lähiöohjelmassa tuetaan poikkihallinnollisia toimia, joilla voidaan ehkäistä asuinalueiden eriytymistä, lisätä asukkaiden hyvinvointia ja osallisuutta, edistää asuinalueiden elinvoimaisuutta ja turvata palveluiden ja asumisen hyvä taso.

3 Eurooppalaisen kaupunkipolitiikan painotuksista

Kansallisella kaupunkipolitiikalla on vahva kansainvälinen kytkös. Kuntaliiton selvitysten mukaan EU vaikuttaa tavalla tai toisella noin 60 prosenttiin kuntien tehtävistä tai päätöksistä ja toisaalta noin 75 prosenttia EU:n väestöstä asuu kaupunkialueilla. Kaupunkien merkitys vaurauden ja hyvinvoinnin kehitykselle myös EU-maille on suuri.

Kaupunkipolitiikka on myös EU-tasolla kohtuullisen uusi politiikkalohko. Kestävää kaupunkikehitystä käsittelevä Leipzigin peruskirjasta (Leipzig Charter) päätettiin vuonna 2007 ja se uusittiin 2020 (New Leipzig Charter). Päätökset kaupunkipolitiikan sisällöstä tehdään EU:ssa kansallisesti. EU:n rooli kaupunkipolitiikan kentässä on tarjonta mahdollisuuksia, kannustimia ja informatiivista ohjausta ja välittää parhaita käytäntöjä.

Vuonna 2016 solmittu Amsterdamin sopimus synnytti uuden aloitteen, EU:n kaupunkiagendan (Urban Agenda). Kaupunkiagenda on yhteistyöväline, jonka kautta kaupungit, jäsenvaltiot ja EU-instituutiot tekevät yhteistyötä kaupunkikehitykseen vaikuttavien säädösten, rahoituksen ja vertaisoppimisen kehittämiseksi. Kaupunkiagendaa on toteutettu 14 temaattisen kumppanuuden kautta. EU:n kaupunkiagendan suurin hyöty on ollut aloitteiden tekeminen sääntelyn ja rahoituksen parantamiseksi monitasoisessa kaupunkipolitiikassa. Keskeistä on myös kaupunkiagendan tuki EU-, valtio- ja paikallistason

instituutioiden väliselle kaupunkiasioiden osaamisvaihdolle. EU:n kaupunkiagendan vaikuttavuuden lisäämiseksi kehitettävää riittää mm. kaupunkiagendan tulosten levittämisessä.

Kestävää kaupunkikehitystä käsittelevä Leipzigin peruskirja (New Leipzig Charter) korostaa kaupunkien roolia yhteiskunnan uudistamisessa. Kaupunkien on vastattava niin sosiaaliin, ympäristön liittyviin kuin taloudellisiin haasteisiin. Samalla uusi Leipzigin peruskirja nostaa esiin kaupunkialueiden erityiskysymykset, mm. korkeat asumiskustannukset ja kasvavan eriarvoisuuden. Kaupunkien kehittäminen vaatii pitkän aikavälin investointeja, joilla turvataan sosiaalisesti, ekologisesti ja taloudellisesti kestävä kaupunkikehitys. Kaupunkipolitiikan rooli osana talouskasvua ja hyvinvointia edistävää laajempaa yhteiskuntapolitiikkaa on keskeinen. Talouskasvuun ja työllisyyden edistämiseen liittyvien tavoitteiden ohella sosiaalisen eheyden edistäminen ja segregaaation haittojen ehkäiseminen ovat kaupunkipolitiikan keskiössä Euroopan unionissa. Kaupungit ovat edelläkävijöitä ilmastonmuutoksen torjunnassa, sillä ilman kaupunkien toimenpiteitä EU:n ja kansallisen tason tavoitteet kasvi- ja eläinhuonekasvun vähentämisestä eivät voi toteutua.

Rahoituskaudella 2021-2027 EU:n kaupunkipolitiikka on kerätty uuden Euroopan kaupunkialoitteen alle, joka sisältää mm. kaupunkien vuorovaikutukseen ja vertai-

EU-jäsenvaltio- ja paikallistason saumattomalla yhteistyöllä parannetaan koko unionin kilpailukykyä maailmanlaajuisesti. Vahva kaupunkipolitiikka ilman alueiden välistä vastakkainasettelua on perusta unionin yhtenäisyydelle ja se avaa paremmat mahdollisuudet globaalille vaikuttamiselle.

soppimisen tähtäävän URBACT-ohjelman, Urban Innovative Actions -rahoitusohjelman sekä jatkotuen EU:n kaupunkiagendalle. Lisäksi EU:n rakennerahastoista on korvamerkitty kaupungeille 8%:n osuus, joka Suomessa kanavoidaan ekosysteemisopimusten toteuttamiseen.

Kaupunkikehitys ja kehittäminen on huomioitu yhä enenevässä määrin myös muissa EU:n ohjelmissa ja rahoitusvälineissä varsinaisen kaupunkipolitiikan instrumenttien ohella. Esimerkiksi EU:n tutkimus- ja innovaatiopolitiikkaa toteuttavaan Horisontti Eurooppa -ohjelmaan valmistellaan kaupungeille omaa missiota, jonka tavoitteena on tukea sataa eurooppalaista kaupunkia saavuttamaan ilmastoneutraalius vuoteen 2030 mennessä. Tutkimukseen, innovointiin ja teknologiaan tehtävät investoinnit muodostavat perustan, jolla tuetaan edelläkävijäkaupunkeja ilmastotoimien kokeilukohteina ja innovaatioalustoina. Myös muilta osin kaupunkien rooli EU:n TKI-rahoituksen hyödyntäjänä yhdessä monialaisten konsortiodien kanssa on kasvussa. Kaupunkien roolit hankkeissa ovat moninaisia - kaupungit toimivat paitsi testialustoina tutkimus- ja innovaatioprojekteilte, mutta myös aktiivisina kehittämiskumppaneina.

Eurooppalaista digikehitystä, big datan, tekoälyn ja robotisaation hyödyntämistä ja näiden alojen osaamis-

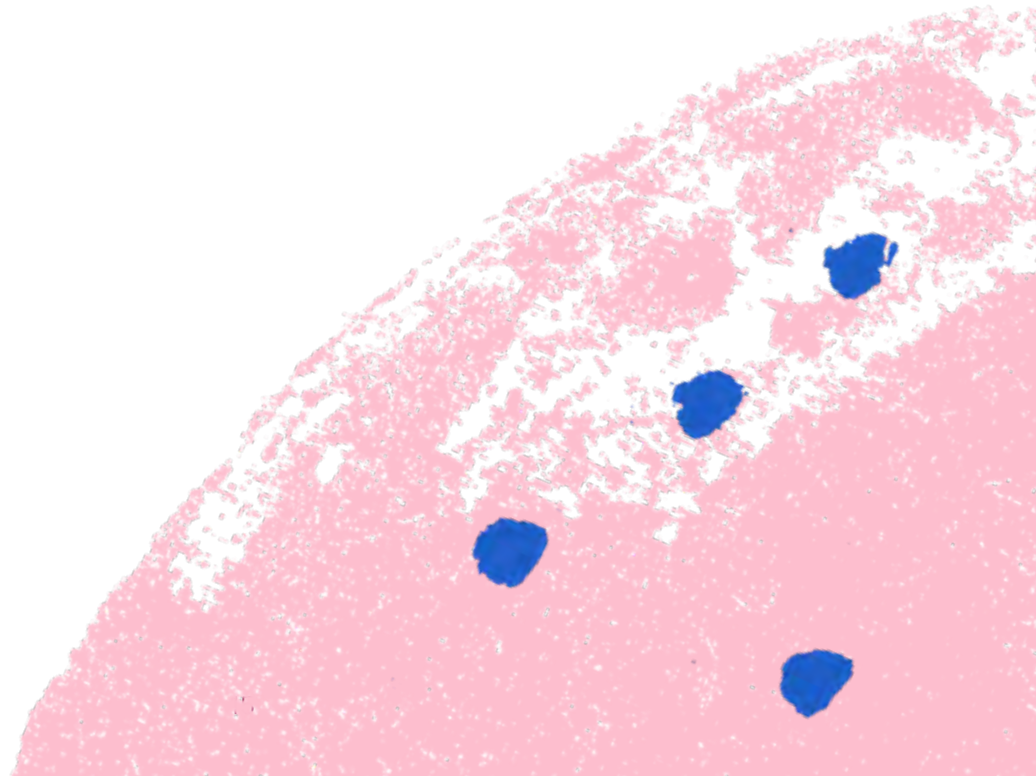
ta edistävä Digitaalinen Eurooppa -ohjelma kohdentaa rahoitusta myös kaupunkien digivalmiuksien kehittämiseen. Suomalaiskaupunkeja on mukana eurooppalaisissa digitaalisissa innovaatiohubeissa (European Digital Innovation Hubs, EDIH), jotka ovat osa Digitaalinen Eurooppa -ohjelmaa. Hubit toimivat digi-investointeja ja pk-yri-tysten digitalisaatiota vauhdittavina palvelukeskuksina tavoitteena saada digitalisaatiosta irti nykyistä enemmän kestävää kasvua.

Koronapandemian jälkeiseen elpymiseen tähtää myös uusi eurooppalainen Bauhaus -aloite (New European Bauhaus), joka on ympäristö-, talous- ja kulttuurihanke, jonka tavoitteena on yhdistää suunnitteluun, kestäväan kehitykseen, saavutettavuuteen, kohtuuhintaiseen asumiseen ja investointien suuntaamiseen liittyvät näkökohdat. Kyse on kestäväan kehityksen ja viihtyvyyden yhteensovittamisesta tavalla, joka tuo Euroopan vihreän kehityksen periaatteet käytännön tasolle ihmisten arkeen. Kaupungit hyötyvät ja ovat mukana myös muissa EU-ohjelmissa, kuten koulutus-, nuoriso- ja urheilualan ohjelma Erasmus+, ympäristö- ja ilmasto-ohjelma LIFE, maahanmuuttajien kotouttamista tukevat Turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahaston (AMIF) ohjelmat sekä Euroopan alueiden väliset yhteistyöohjelmat (Inter-reg).

Kuntaliitto tukee kaupunkien edunvalvontaa kansainvälisesti. Kuntaliiton EU-edunvalvonnalle asetetaan vuosittain Euroopan komission vuosittaiseen työohjelmaan perustuen tavoitteet, joilla pyritään varmistamaan EU-lainsäädännön ja -rahoituksen vastaavuus kaupunkien tarpeisiin. EU-edunvalvontaa tehdään sekä EU-asioiden kansallisen valmistelun kautta, suoraan EU-instituutioihin että verkostojen kautta.

Eurooppalaiset ja kansainväliset verkostot ovat keskeinen ja erinomainen paikka tehdä edunvalvontaa, vertaisoppia ja saada suomalaisten kuntien ääni kuuluviin. Verkostoja on sekä temaattisia kuten paikallisten

energia- ja ilmastoratkaisuiden Covenant of Mayors ja paikallishallintojen kestävä kehitystä edistävä ICLEI tai esimerkiksi kuntien koon mukaan jäsenyytensä määritteleviä kuten EUROCITIES. Kuntaliitto tukee omalta osaltaan kaupunkien edunvalvontaa omissa verkostoissaan; eurooppalaisten kuntaliittojen kattojärjestö CEMR:ssa sekä paikallishallinnon globaalissa kattojärjestö UCLG:ssa sekä toimii tukijäseneenä yllä mainitussa Covenant of Mayorsissa. Lisäksi Kuntaliitto toimii sihteeristönä Euroopan alueiden komitean sekä Euroopan neuvoston kunta- ja aluehallintokongressin Suomen valtuuskunnille, jotka koostuvat kuntien valituista luottamushenkilöistä.

4 Kuntaliiton roolit kaupunkipolitiikan uudessa ajassa

Kuntaliiton kaupunkipolitiikan kohde ovat kaupungit. Kuntaliiton tehtävänä on sekä auttaa kaupunkia onnistumaan kaupunkipolitiikassaan, että vaikuttaa valtiovaltaan kaupunkipolitiikan agendan muotoilussa. Kuntaliitto perustaa kaupunkipoliittisen roolinsa vahvaan yhteistyöhön kaupunkien kanssa samalla kaupunkien keskinäistä yhteistyötä tukien.

Kuntaliiton ensimmäinen kaupunkipoliittinen ohjelma syntyy poikkeuksellisen aikana, kesken globaalin koronapandemian. Pandemia ja sen hillitsemiseksi säädetty rajoitustoimet on vaikuttanut monin tavoin kaupunkeihin, vaikka pandemian vaikutukset Suomen kansantalouteen ovatkin kansainvälisesti verraten keskimääräistä vähäisempiä. Pandemia on tästä huolimatta kurittanut erityisesti palveluvaltaisimpia kaupunkia.

Kuntatalouden tila jo ennen pandemiaa oli lähtökohtaisesti heikko. Kaupunkien, ja koko kuntakentän, taloutta ovat 2010-luvulla heikentäneet tehtävien lisääntyminen, kasvanut palveluiden kysyntä ja suuret investointipaineet. Myös valtionosuuksien leikkaukset ovat osaltaan heikentäneet kuntien taloutta. Vuoden 2020 osalta kuntien taloudellinen tila olisi ilman pandemian seurauksena saatuja ylimääräisiä valtiontukia ollut monin paikoin ollut

erityisen heikko. Vaikka hallituksen akuutit tukitoimet toivat kaivattua helpotusta kuntien talouteen, tulee kireä taloustilanne lähivuosina jatkumaan. Lisäksi kaupungit, muiden kuntien tavoin, ovat koronapandemian keskellä valmistautumassa kuntakenttää suuresti muokkaavaan SOTE-uudistukseen. SOTE-uudistuksen myötä kuntien tehtäväkenttä ja rahoitusperusta muuttuvat perusteellisesti.

Koronakriisi ja siitä selviytyminen saattaa ainakin hetkellisesti muuttaa myös Kuntaliiton kaupunkipoliittisen toiminnan painopisteitä. Kaupunkien rooli kansantaloudessa ei kuitenkaan koronan myötä vähene, päinvastoin. Siksi myös Kuntaliitto vahvistaa omaa rooliaan kaupunkipolitiikassa olemalla vahva yhteistyötaho kaupungeille, niin kaupunkien välisen yhteistyön rakentajana kuin myös kaupunkien edunvalvontatyössä valtion suuntaan.

Kuntaliiton kaupunkipoliittiset perustehtävät voidaan hahmotella erilaisten roolien kautta, joita ovat 1) tiedollinen tehtävä, 2) kehittämistehtävä, 3) verkottamistehtävä, 4) vaikuttamistehtävä, 5) eurooppalainen tehtävä ja 6) viestinnällinen tehtävä. Seuraavassa esitellään näiden roolien sisältöä tarkemmin.

1. Tiedollinen tehtävä

Kuntaliiton kaupunkipolitiikan perustaksi tarvitaan ajantasaista ja luotettavaa tietoa kaupungistumisesta ja sen trendeistä. Siksi on erityisen tärkeää tunnistaa muuttuvat kaupunki-ilmiöt ja sitä kautta kaupunkipolitiikan strategiset sisältöalueet.

Tiedollisen tehtävän hallittu haltuunotto edellyttää:

- a) analytiikkatoimintojen kehittämistä, ajantasaisen kaupunkitiedon tuotantoa ja informaatio-ohjaukseen panostamista sekä aluetalouden substanssialueen kytkemistä osaksi Kuntaliiton uutta tehtäväkenttää.
- b) tietotuotantoa tukevaa aktiivista hanke- ja tutkimustoimintaa sekä tilannekuvaa tietopalvelujen kehittämistä kaupunkien ohella myös muiden kuntatyypin verkostojen osalta.
- c) työkaluina kaupunkitiedon lisäämisessä on elinvoima-indikaattorityön jatkokehitys ja kaupunkien elinvoimaa kuvaavan tietopohjan syventäminen kaupunkitaloutta kuvaavilla muuttujilla mm. keskittymiseduista hyötyvien toimialojen kehityksen osalta.
- d) edellisten rinnalle laaditaan kunnan asukkaiden hyvinvointia ja asuinalueiden kehitystä (segregaatioita) kuvaavaa indikaattoritietoa tilannetietopalveluksi verkkoympäristöön elinvoima-indikaattorin tavoin.
- e) tuotetaan kaupunkien kehitystä kuvaavia analyyseja ja erillisselvityksiä kaupunkitiimin ja kaupunkien asiantuntijaryhmän tilauksesta sekä Kuntaliiton T&K-ohjelman puitteissa.
- f) resursoidaan kaupunkitiedon tuottaminen Kuntaliitossa ja kytketään sen sisältö liiton kaupunkipolitiikan foorumeiden toimintaan.

2. Kehittämistehtävä

Kuntaliiton rooliin kuuluu kaupunkipolitiikan ydinsisällön tunnistaminen ja politiikkainstrumenttien muotoilu

eri kokoisten kaupunkien tarpeista käsin. Kuntaliitto toimii kaupunkien edunvalvojana valtion työryhmissä ja eri foorumeilla kaupunkien tarpeita vastaavien politiikkainstrumenttien käytäntöön saamiseksi. Esimerkiksi koronapandemia iski aluksi etenkin suuriin kaupunkeihin ja niiden palvelupainotteisiin elinkeinorakenteeseen sekä kaupunkimaiseen elämäntapaan. Niihin Kuntaliitto esitti ja valtiovallalta myös kohdisti elvytystoimia. Suurten kaupunkien ohella Kuntaliitolla on merkittävä rooli nimenomaan keskisuurten ja seutukaupunkien tukena.

Kehittämistehtävän hallittu haltuunotto edellyttää:

- a) osallistetaan aiempaa enemmän kaupunkien ja Kuntaliiton asiantuntijoita kaupunkityöhön ja huomioidaan tämä myös Kuntaliiton henkilöstön osalta toimenkuvissa ja työajankäytössä. Tämä rooli sopii luontevasti Kuntaliiton Kaupunkitiimille.
- b) kytketään kaupunkipolitiikka aiempaa vahvemmin Kuntaliiton substanssialueisiin ja samalla lisätään yleistä kaupunkiyymmärrystä asioiden valmistelussa sekä edunvalvonnassa
- c) vaikutetaan kaupunkivaikutusten tunnistamiseen ja huomioon ottamiseen osallistuttaessa valtion erilaisiin työryhmiin ja foorumeihin.

3. Verkottamistehtävä

Kuntaliitto on aktiivinen verkottaja ja toimija hyvien käytäntöjen kokoamisessa ja kokemusten levittämisessä sekä ekosysteemisopimusten piirissä olevien että niiden ulkopuolella olevien kaupunkien kanssa. Tämä tukee kaupunkeja teemallisten yhteyksien löytämisessä ja heidän keskinäisessä verkostoitumisessa. Myös kansainvälisessä toiminnassa kaupungit voivat hyötyä yhteisestä verkostoitumisesta ja sen puitteissa tapahtuvasta parhaiden käytäntöjen välittymisestä. Kuntaliiton jo olemassa olevia verkostoja ovat mm. kaupunkipoliittinen työryhmä (C23), elinvoimaverkosto (FCG), talousjohton-

sivistysjohdon- ja kulttuurijohdon verkostot sekä KEH-TO-verkosto. Valmistelussa tai harkinnassa ovat lisäksi strategia- ja kehitysjohtajien verkoston sekä kaupunkisuunnittelujohtajien verkoston perustaminen.

Verkottamistehtävän hallittu haltuunotto edellyttää:

- a) että Kuntaliiton sisällä olevia verkostoja kootaan nykyistä vaikuttavammiksi kokonaisuuksiksi.
- b) lisätään tietoa Kuntaliiton verkostotyöstä ja sen puitteissa tehtävästä vaikuttamisesta sekä tehdään se paremmin näkyväksi
- c) hyödynnetään sekä kaupunkien että koko konsernin osaamista nykyistä aktiivisemmin
- d) tarjotaan Kuntaliiton eri substanssialoilla foorumeita kaupunkien verkostoitumiselle ja parhaiden käytäntöjen välittymiselle
- e) hyödynnetään verkostotyön kautta syntyvää tietoa paremmin Kuntaliiton kaupunkipoliittisessa edunvalvonnassa

4. Vaikuttamistehtävä

Perustehtävänsä mukaisesti Kuntaliitto huolehtii edunvalvonnasta valtiovallan suuntaan. Vaikuttaminen tulee perustaa tiedolliseen ja kehittämisosaamiseen. Edunvalvonnan on oltava ajantasaista, riittävästi resursoitua, perustua tutkittuun tietoon sekä perusteltuihin argumentteihin. Se todentuu aktiivisena lainvalmisteluun osallistumisena, lausuntojen antamisena, julkilausumien esittämisenä sekä uutiskynnykset ylittävänä edunvalvontana valtakunnan mediassa. Toimintatapana perustuu kumppanuuden vahvistamiseen kaupunkien kanssa.

Vaikuttamistehtävän hallittu haltuunotto edellyttää:

- a) Kuntaliitolta vahvaa tietopohjaa ja uskottavuutta, analyttiseen kykyä kaupunkipolitiikan sisällön kehittämiseen sekä yhteistoimintaa kaupunkien kanssa
- b) kaupunkipoliittisen työryhmän kannanottoja erilaisiin

kaupunkikehitykseen vaikuttaviin asioihin ja niiden noteeraamista julkisuudessa ja sidosryhmissä hyvin perusteltuina

- c) Kuntaliiton edustajien kykyä olemaan uskottavasti mukana linjaamassa kaupunkipolitiikan kehittämistä valtion työryhmissä ja muilla foorumeilla
- d) Kuntaliiton kykyä tuottaa keskusteluun uusia avauksia kaupunkipolitiikan kehittämiseksi

5. Eurooppalainen tehtävä

Kuntaliitto aktivoi kaupunkipolitiikkatyötään myös eurooppalaisella tasolla. Euroopan kaupunkipolitiikan sisältöä määrittävät keskeisesti eurooppalainen kaupunkiaagenda (Urban Agenda), jonka uusimmat sisällölliset linjaukset löytyvät syksyllä 2020 vahvistetusta The New Leipzig Charter -asiakirjasta. Kuntaliiton ottaa aiempaa aktiivisemmän roolin sekä eurooppalaiseen kaupunkipolitiikkaan vaikuttamisessa että sen oppien ja instrumenttien juurruttamisessa Suomeen.

Eurooppalaisen tehtävän hallittu haltuunotto edellyttää:

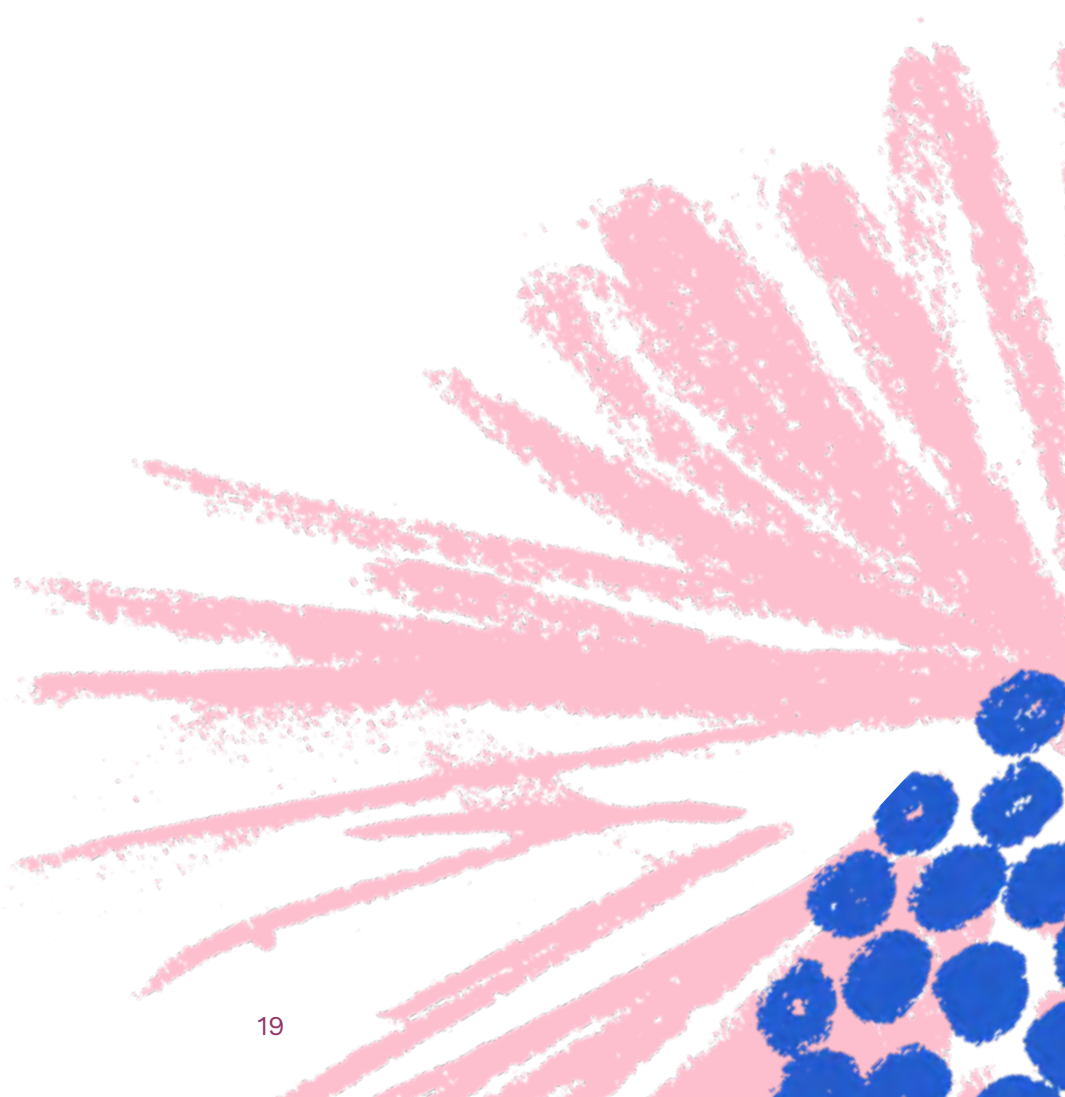
- a) Tiivistetään yhteistyötä Alueiden komitean ja muiden eurooppalaisten foorumien kanssa kaupunkien edunvalvonnan vahvistamiseksi
- b) Vaikutetaan EU:n kaupunkipolitiikan sisältöihin ja vahvistetaan soveltuvin osin kaupunkien roolia myös EU:n erillisrahoitusohjelmissä kaupunkien elinvoimaa tukevan kehittämistoiminnan edistämiseksi
- c) Tuetaan kaupunkien osallistumismahdollisuuksia EU:n kaupunkipolitiikkaan liittyvään kansalliseen taason valmisteluun
- d) Tehdään suomalaisia kaupunkipolitiikan parhaita käytäntöjä tunnetuksi eurooppalaisilla foorumeilla
- e) Tuetaan suomalaisten kaupunkien eurooppalaista verkosto- ja edunvalvontatoimintaa Kuntaliiton Brysselin toimiston tuella yhteistyössä aluetoimistojen kanssa

6. Viestintätehtävä

Viestinnällisin keinoin Kuntaliitto kannustaa ja innostaa kaupunkilaisia, kaupunkeja ja niiden päättäjiä aktivoitumaan kaupunkipolitiikassa. Kuntaliitto lisää omaa ja kaupunkien näkyvyyttä omien viestintäkanaviensa kautta sekä eri mediavälineitä ja julkaisualustoja hyödyntäen.

Viestintätehtävän hallittu haltuunotto edellyttää:

- a) Kuntaliiton kaupunkipoliittisen linjan kirkastamista ja sen sisällön aktiivista välittämistä niin sisäisessä kuin ulkoisessa viestinnässäkin.
- b) eri medioiden mahdollisuuksien aktiivista hyödyntämistä yhdessä kaupunkien, tutkijoiden ja päätöksentekijöiden kanssa.

5 Kuntaliiton kaupunkipolitiikan teemat vuosille 2021–2023

5.1 Kuntien tehtävät, kaupunkien asema ja kasvun rahoitus

Kuntien tehtäväkenttä on laaja ja niiden itsehallinnollinen asema on määritetty perustuslaissa.

Kunnille osoitettujen tehtävien ja niiden hoitamiseksi tarvittava rahoitus eivät kuitenkaan ole tasapainossa, eikä kunnille osoitettuihin uusiin tehtäviin ole aina osoitettu täysimääräistä rahoitusta. Myös työnteon kannustimia lisäämään pyrkineet tulonveron kevennykset ovat syöneet kuntien verotulokertymää. Kuntasektorin investoinnit ovat useimpina vuosina 2000-luvulla ylittäneet kuntasektorin vuosikatteen määrän. Kuntasektorin velkamäärä onkin kasvanut tasaisesti koko 2000-luvun ajan. Samalla kuntakonsernien yhteenlaskettu korjausvelka on mittava, eikä kuntien nykyinen investointitahti riitä jo syntyneen korjausvelan kattamiseen. Kasvavien kaupunkien osalta tilanne erityinen, sillä korvausinvestointien ohella tarve uudisinvestointeihin on väestönkasvun vuoksi usein merkittävä.

Kuntakentän yhteisten haasteiden ohella on syytä olla huolissaan kaupunkien asemasta. Kaupunkien roolia kuntakentässä ei lainsäädännössä tunnisteta, vaan lainsäädännön kehitys on viime vuosikymmenet vienyt kohti

yhtä ja yleistä kuntakäsitystä. Kaupunkien erityisyys on jäänyt huomioimatta ja valtion sektoripolitiikkojen puristukseen. Samanaikaisesti kansantaloudessa tapahtuneet rakenteelliset muutokset ja aluetalouksien erilaiset kehitysurat ovat johtaneet tilanteeseen, jossa erot kuntakentän sisällä ovat kasvaneet. Kuntien toimintaedellytykset ovat erkaantuneet, vaikka vastuut ovat pysyneet samoina. Samalla kun yhteiskuntamme on kaupungistunut ja kuntien toimintaedellytykset erkaantuvat, kansantalouden kasvulle ja hyvinvointivaltion rahoitusperustalle ratkaisevan tärkeiden kaupunkien toimintaedellytyksiä ollaan heikentämässä ennennäkemättömällä tavalla.

Kasvavien kaupunkien investointitarpeet ovat huomattavan suuria. Jo nykytilanteessa, ennen SOTE-uudistusta, kaupunkien kasvun vaatimat investoinnit mm. asuntotuotantoon ja infrastruktuuriin ovat edellyttäneet kaupungeilta mittavaa velkarahoitusta. Nämä investointitarpeet eivät SOTE-uudistuksen myötä katoa minnekään. Kasvava velkataakka ja kutistunut veropohja ovat johtamassa kestäättömään tilanteeseen. Kaupunkien mahdollisuudet rahoittaa kasvun vaatimia investointeja, ja muitakin tässä toimintaohjelmassa esiin nostettuja tehtäviä, heikkenevät olennaisesti uudistuksen viedessä tulopohjasta noin puolet. Myös pyrkimykset vyöryttää valtion infrastruktuuri-investointien kustannuksia kasva-

vassa määrin kuntien kontrolle kohdistuvat voimaperäisesti juuri kasvaville kaupunkiseuduille, joilla investointitarpeet ovat mittavia ja tulopohjaan valmisteilla olevan sote-uudistuksen kautta kohdistuvat muutospaineet suuria.

5.2 Työllisyyden ja yrittäjyyden edistäminen

Elinvoimapolitiikka kokoaa yhteen laajasti kaupunkien toimia, joilla edistetään kaupungin, erityisesti kaupunkilaisten, menestystä ja hyvinvointia. Usein tämä ymmärretään alueen myönteisenä väestökehityksenä ja taloudellisena kasvuna. Kaupungin näkökulmasta elinvoimaa kehitetään luomalla vetovoimaista ympäristöä ja laadukkaita julkisia palveluita, tukemalla kaupunkikulttuuria, tekemällä oikein kohdistettua ja vaikuttavaa elinkeinopolitiikkaa monipuolisen yritysraakenteen syntyä edistäen samalla eri osapuolten kumppanuutta ja osallisuutta. Kun näissä tavoitteissa onnistutaan, kaupunki kukoistaa ja luo mahdollisuuksia uudelle yritystoiminnalle ja vaurautta ja hyvinvointia asukkailleen ja itseään laajemmalle toiminnalliselle kaupunkiseudulle.

Elinkeinopolitiikka tukee kaupunkien ja kaupunkiseutujen innovatiivisuutta ja uusiutumiskykyä. Taloudellisen rakennemuutoksen oloissa elinkeinopolitiikan rooli korostuu uuden suunnan löytämisessä. Uusiutumisen tarve koskee kuitenkin kaikkia kaupungeja uusien teknologioiden ja globaalitalouden myllerryksessä. Menestyksessä elinkeinopolitiikassa kumppanuudet eri toimijoiden välillä ovat tärkeitä. Roolit voivat vaihdella paikallisten olosuhteiden mukaan, ja myös ajassa.

Kaupungit ovat luontevia paikkoja uudelle ja innovatiiviselle yritystoiminnalle, parhaimmillaan kaupunki itsessään on ikään kuin suuri yrityshautomo. Kampusalueiden kehittämällä, yrityshautomoilla ja co-working-tiloilla luodaan kasvumahdollisuuksia uudelle yritystoiminnalle. Myös monet alustatalouden liiketoimintamallit toimivat parhaiten kaupungeissa. Myönteistä, uutta luovaa, kehitystä voidaan tukea kaupunkien omilla hankinnoilla, ymmärtäväisellä suhtautumisella kokeiluihin ja avoimen datan ratkaisuille. Kaupunkien elinvoimaa edistävä toiminnan tulee samalla ottaa huomioon kestävä kehityksen tavoitteet eli mm. kiertotalouden ja vihreän siirtymän edistäminen.

Yliopistot ja korkeakoulut sekä muut oppilaitokset, ammattikoulut ja lukiot, ovat keskeisiä elinkeinokehityksen ajureita. Yritystoiminnan, ja erityisesti kansainvälisesti toimivien yritysten, sijoittumispäätöksiin vaikuttaa merkittävällä tavalla se, onko paikkakunnalla kyseisen alan koulutusta. Yliopistoissa ja korkeakouluissa opiskelee huomattava määrä kansainvälisiä opiskelijoita. Kaupungit ovat keskeisessä roolissa näiden opiskelijoiden tehdessä valintoja opintojen jälkeisestä sijoittumisesta ja työurastaan.

Kansainvälisyys ja monikulttuurisuus ovat kaupunkien olleet kaupunkien arkea pitkään. Kaupunkien rooli kansainvälisten investointien ja osaajien houkuttelussa on keskeinen. ikääntyvän väestön ja työikäisen väestön vähenemisen vuoksi työmarkkinoille tarvitaan tulevina vuosina ja vuosikymmeninä huomattavan paljon työvoimaa erilaisiin ammatteihin ja työtehtäviin. Jo nyt monissa ammattialoilla esiintyy työvoimapulaa. Työvoimasta kilpailevat muutkin ja tässä kilpailussa menestyminen edellyttää panostuksia mm. peruspalveluihin, esimerkiksi lasten ja nuorten koulutusmahdollisuuksiin, sekä viihtyisään ja turvalliseen asuinympäristöön. Myös asuntotarjonnan pitää olla riittävää ja erilaisiin, muuttu-

viin, tarpeisiin sopivaa. Vieraskielisen väestön tarpeet on otettava huomioon kaupunkien palveluiden suunnittelussa, kaupunkien palvelukielet mukaan lukien.

Kaupungit ja kaupunkiseudut ovat edelläkävijöitä työllisyyden edistämisessä. Julkisen talouden kestävyys näkökulmasta yksityisen sektorin työpaikat ja työpaikkoihin työllistyminen on erityisen tärkeitä. Työmarkkinoiden muutokset – ammattirakenteiden ja osaamisvaatimusten muutokset sekä alueelliset kohtaanto-ongelmat – ovat johtaneet tilanteisiin, joissa samanaikaisesti esiintyy sekä työttömyyttä että työvoimapulaa. Niin ikään maahanmuuttajien työmarkkinaintegraation liittyy vielä merkittäviä ongelmia. Työllisyyden hoidossa on kyse laaja-alaisesta toiminnallisesta kokonaisuudesta, johon työvoimapalveluiden ohella voidaan nähdä kuuluvan myös koulutuspalvelut sekä maahanmuuttajien kotouttamispalvelut. Paikallisten olosuhteiden tuntemus ja yrityskentän kanssa tehtävä yhteistyö sekä laajempien palvelukokonaisuuksien luominen, ovat edellytyksenä menestyksekkäälle työvoimapolitiikalle. Tämä kokonaisuuden hallinta tapahtuu parhaiten paikallistasolla. Työllisyyden kuntakokeilu on askel oikeaan suuntaan ja kokeilusta olisi syytä edetä pysyviin käytäntöihin, jolloin palvelupolkujen rakentamiselle saadaan vankempi perusta.

5.3 Maankäyttöpolitiikka, asuntopolitiikka ja liikennepolitiikka

a) Maankäyttöpolitiikka

Maankäyttöpolitiikka, maankäytön suunnittelu ja maapolitiikka ovat elinvoimastaan huolehtivan kunnan ydintoimintoja. Sen ytimessä on kunnalliseen itsehallintoon kytkeytyvä kaavamonopoli ja maapolitiikka, joilla varmistetaan kaavojen ja palveluverkkojen kustannusteho-

kas toteutuminen. Suunnitelmallinen, mutta joustava ja tuleviin kehitystarpeisiin varautuva kaupunkisuunnittelu ja maapolitiikka luovat perustan tehokkaalle, taloudellisia resursseja ja ympäristöä säästävälle sekä hyvinvointia edistävälle kaupunkikehitykselle. Seutuistuminen, työsäkäynnin ja yhdyskuntarakenteen leviäminen kuntarajojen yli merkitsee, että maankäyttöpolitiikassa on yhä enemmän tarkasteltava yhtä kuntaa suurempia alueita, kaupunkiseutuja.

Kaupunkiympäristön laatutekijät korostustuvat osana elinvoimapolitiikkaa. Sopivan tiivis ja monipuolinen kaupunkiympäristö ovat vetovoimatekijöitä ja luovat edellytykset myös monipuoliselle palvelutarjonnalle, työvoiman saatavuudelle ja kaupunkilaisten arjen sujuvuudelle. Työnteon monipaikkaistuesssa kaupunkitilaan kohdistuu, perinteisten työpaikka-alueiden ohella, uudenlaisia vaatimuksia käytettävyyden ja viihtyvyyden suhteen. Viihtyisä ja toimiva kaupunkitila luo puitteet kohtaamisille, joissa ideat välittyvät ja rikastuvat. Yksityinen ja julkinen tila lomittuvat, kampusalueita rakennetaan yhä enemmän kaupunkialueiden sisään. Alakeskusten ja asemanseutujen tiivistäminen ja monipuolinen asuntotarjonta edistää niiden toiminnallisen monimuotoisuuden vahvistamista, kun myös palveluille ja liiketiloille syntyy kysyntää.

Maankäytön ratkaisulla on tärkeä rooli sekä ilmastomuutoksen hillinnässä että siihen sopeutumisessa. Yhdyskuntarakenteen ilmastovaikutukset korostuvat erityisesti kasvavilla kaupunkiseuduilla. Kaupunkiseudun läpäisevä viherrakenteen merkitys esimerkiksi hulevesien hallinnalle kuin luonnon monimuotoisuudelle on keskeinen. Luonnonympäristö on tärkeä myös asukkaiden hyvinvoinnille ja terveydelle sekä kaupungin vetovoimalle. Kaupunkirakenteen hallitsematonta hajautumista on ehkäistävä riittävällä ja monipuolisella asunto- ja tonttitarjonnalla hyvissä sijainneissa, mutta myös van-

hoja asuinalueita täydennysrakentamalla ja laajemminkin saneeraamalla sekä tarvittaessa myös alueiden ja rakennusten käyttötarkoituksia muuttamalla.

Kaupunkiseutujen yhteensovittavaa suunnitteluyhteistyötä kehittämällä ja sopimuksellisuutta vahvistamalla (MAL- ja muut sopimukset) avulla luodaan edellytykset kaupunkiseutujen maankäytön ja liikenteen kehittämiseksi sekä riittävän asuntotuotannon turvaamiseksi. Suunnitteluyhteistyön ja yhteisten maankäyttöpolitiikkaa koskevien linjausten avulla voidaan vahvistaa koko seudun kilpailukykyä kuntakohtaisen osaoptimoinnin sijaan.

b) Asuntopolitiikka

Asuntojen saatavuus ja asumisen kalleus ovat suomalaisen yhteiskuntapolitiikan kestoaiheita. Välittömien kansalaisten hyvinvointiin liittyvien tavoitteiden ohella asuntopolitiikalla ja asumisen tukijärjestelmillä on kytkentöjä muihin politiikkalohkoihin.

Kaupungistumisen jatkuessa työpaikat keskittyvät entistä voimakkaammin kaupunkiseuduille. Erityisesti suurimmissa kaupungeissa palvelualojen työvoiman tarve kasvaa. Asumisen kalleus voi kuitenkin toimia työmarkkinaliikkuvuuden jarruna. Korkeat asumiskustannukset yhdistettynä matalaan palkkatasoon luovat paineita asumistukimenoihin. Riittävä ja monipuolinen asuntotarjonta on ratkaisevan tärkeää myös työmarkkinoiden toimivuuden kannalta.

Riittävän asuntotuotannon rinnalle kaupunkikehittämisessä on noussut pyrkimys parantaa sujuvaa liikkumista kaupungin ja kaupunkiseudun sisällä. Saavutettavuus on noussut kaupungistumisen myötä tavoitteeksi tavalta, joka kytkee asuntopolitiikan ja liikennesuunnittelun yhä kiinteämmin toisiinsa kaupungeissa. Asuinalueiden saavutettavuus vähentää olennaisesti niiden alttiutta

taantua sosioekonomisesti ja jäädä alikehityksen kierreeseen, jossa monenlainen huono-osaisuus kasaantuu ja asuinalue segregoituu. Segregaation torjunnassa asuntopoliittiset toimet ovat keskeinen mutta samalla vahvasti muihin segregatiota vähentäviin politiikkatoimiin kytkeytyvä väline.

Kasvukaupunkien arjen toimivuus ja muut väestön hyvinvointipoliittiset tavoitteet edellyttävät toteutukseen asuntopoliittista suunnittelua ja toimenpiteitä. Nämä tavoitteet kirjataan asuntopolitiikan ohjelmiin kaupungeissa. Hyvinvoinnin edistäminen on myös tiedon tuottamisen kysymys, jossa tilastotiedon rinnalle ovat nyt nousemassa herkemmin muutoksiin reagoiva datan käyttö ja tiedolla johtamisen käytännöt.

Kaupungit kasvavat sisäänpäin ja kaupunkien sisällä vanhat lähiöt ja kerrostalovaltaiset asemanseudut tiivistyvät. Kaupunkisuunnittelun keinoin pyritään luomaan toiminnallisesti monimuotoista kaupunkiympäristöä. Samalla alueella voi sijaita niin asumista, palveluita kuin työtiloja ja työpaikkojakin. Tavoitteena on paitsi teknisesti toimiva, myös kokemuksellinen ja elämyksellinen, moni-ilmeinen ja kiinnostava kaupunki.

Kaupunkien kasvu sisäänpäin tarkoittaa samalla kaupunkialueiden maankäytön tehostumista ja tiivistymistä. Suomalaiset, väestöltään kasvavat, kaupungit ovat yhä suhteellisen väljiä. Tiivistyvässä kaupunkirakenteessa asuin ympäristön laatutekijät muodostuvat entistäkin tärkeämmiksi. Urbanisoituvassa ajassa lähiympäristön arvo vapaa-ajan liikkumisen ja monenlaisen muunkin toiminnan kannalta kasvaa. Asuinalue suunnittelussa näiden toimintojen huomioiminen on noussut perinteisten palvelujen rinnalle. Tämä osaltaan vahvistaa asumisen kokemuksellista ja elämyksellistä ulottuvuutta ja luo kestäväää kaupunkiympäristöä.

c) Liikennepolitiikka

Saavutettavuus, niin kaupunkien sisäinen kuin niiden välinenkin, on keskeinen kaupunkikehitykseen vaikuttava tekijä. Kaupungistumisen myötä on tarve parantaa sekä kaupunkiseutujen välistä saavutettavuutta että nostaa kaupunkiseutujen sisäisen liikennejärjestelmän palvelutasoa. Nämä toimet edistävät työmarkkinoiden toimivuutta ja aluetalouksien kehitystä. Kaupunkien väliset nopeat raideyhteydet nivovat kaupunkiverkon kokonaisuudeksi. Myös kansainväliset yhteydet ovat elintärkeitä Suomen kaltaiselle pienelle kansantaloudelle, jonka kotimarkkinat ovat pienet ja riippuvuus viennistä suurta.

Edellytykset joukkoliikenteen ja muiden liikkumispalveluiden kehittämiseksi ovat parhaimmat kaupungeissa ja kaupunkiseuduilla. Joukkoliikenne muodostaa kestävän

liikkumisen rungon. Joukkoliikenteen hyvä palvelutaso edellyttää riittävästi käyttäjiä sekä joukkoliikenneverkon yhteensovittamista asumisen, palveluiden ja muiden toimintojen kanssa. Suuremmilla kaupunkiseuduilla rai-
deliikenteen kehittäminen tukee kaupunkirakenteellista uudistamista ja asuntotuotantoa. Kävelyllä ja pyöräilyn osalta kehittämispotentiaalia on edelleen runsaasti. Muutoksen nopeuttaminen edellyttää sekä kuntien että valtion rahoituksen lisäystä etenkin laadukkaaseen infrastruktuuriin. Kaupungeissa ja kaupunkiseuduilla liikkumistarpeet ovat moninaisia. Modernia teknologiaa hyödyntävillä uudenaikaisilla liikkumis- ja kuljetuspalveluilla on parhaat mahdollisuudet kaupunkiseuduilla.

Kuntien osuus Suomen liikenneväylänpidon kokonaiskustannuksista on korkea suhteessa niiden muihin tehtäviin. Kunnat maksoivat vuosina 1990–2015 noin

45 % liikenneväylänpidon kokonaiskustannuksista (VTT 2017). Tästä suurimpien kaupunkien osuus on merkittävä. Kaupunkiseutujen joukkoliikenteen julkinen rahoitus on valtaosin kuntien harteilla. Kunnilla on huolehdittavanaan myös mittava katuverkon korjausvelka, arviolta lähes 2 miljardia euroa.

Liikenneinfrastruktuuriin tehtävät investoinnit vaativat usein huomattavan suurta rahoitusta. Niiden yhteiskuntataloudelliset vaikutukset ovat myös merkittävät. Kaupunkien ja valtion tekemät investoinnit kaupunkien ja kaupunkiseutujen liikenneinfrastruktuuriin tuottavat merkittäviä kansantaloudellisia hyötyjä.

Kasvaville kaupungeille kasvu tuottaa mittavia investointitarpeita ja sitten suuria kustannuksia. Kasvun tuottamat hyödyt realisoituvat kaupungille vasta pidemmällä aikavälillä. Valtio hyötyy nopeasti kaupunkien kasvusta paremmin toimivina työmarkkinoina ja verotuloina. Kansantalous hyötyy talouskasvuna. Valtakunnallisesta infraasta, kuten nopeista raideyhteyksistä, ei synny maankäyttö- ja kiinteistökehityshyötyjä ilman, että kunnat panostavat vahvasti niiden omaan infraan sekä asumiinseen ja palveluihin.

Myös kaupunkiseuduilla, joissa asukasmäärä laskee, tarvitaan investointeja elinkeinoelämän edellytyksiin sekä yhdyskuntarakenteeseen ja kestävään liikkumiseen. Kaikki kaupunkiseudut tarvitsevat toimivaa yhteistyötä valtion kanssa, jotta ne voivat kehittää liikennejärjestelmänsä pitkäjänteisesti yhtenä kokonaisuutena. Tällä hetkellä MAL-sopimukset ovat ainoa suurempaa merkitystä omaava väline valtion ja kaupunkiseutujen sopimuksellisessa yhteistyössä. Keski-suuret kaupungit tarvitsevat myös vuoropuheluprosessin valtion kanssa liikennejärjestelmän kehittämistarpeista.

5.4 Hyvinvointi ja terveys

SOTE-uudistuksen myötä kaupunkien rooli asukkaidensa hyvinvoinnin ja terveyden edistäjänä muuttuu. Sosiaali- ja terveystalouden järjestämisvastuu siirtyy perustettaville hyvinvointialueille, Helsingin kaupunkia lukuun ottamatta, mutta kaupungeilla säilyy edelleen merkittävässä määrin hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen liittyviä tehtäviä ja vastuita sekä työvälineitä niiden toteuttamiseen. Kaupungeille jää sekä kuntalain mukainen velvoite edistää asukkaidensa hyvinvointia, että sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain mukainen ensisijainen vastuu asukkaiden terveyden ja hyvinvoinnin edistämisestä, jota toteutetaan yhteistyössä hyvinvointialueiden ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Kaupunkien tulee raportoida hyvinvoinnin kehityksestä vuosittain sekä laatia valtuustokausittain hyvinvointikertomus.

Kaupunkien keskeiset hyvinvoinnin edistämiseen tehtävät keskittyvät jatkossa ennen kaikkea elinvoiman ja koulutuksen sekä vapaa-ajan sektoreille. Hyvinvoinnin perusta luodaan onnistuneella ja asukkaat huomioivalla maankäytöllä ja kaavoituksella sekä palveluiden sijoittamisella. Laadukkaat ja ennaltaehkäisevät palvelut tukevat osaltaan asukkaiden hyvinvointia ja kaupunkien

sosiaalista kestävyyttä. Kaupungit ovat merkittäviä asukaidensa mielekkään ja aktiivisen vapaa-ajan mahdollistajia tarjoamalla monipuolisesti tiloja ja toimintaa joko itse tai yhteistyössä eri toimijoiden kanssa.

Kaupunkilaisten hyvinvointia ja turvallisuutta edistetään myös erilaisien yhteisöllisyyttä ja osallisuutta luovien käytäntöjen kautta. Kaupunkien tukea paikalliselle järjestötoiminnalle tarvitaan edelleen. On myös annettava tilaa uusille kokeiluille, mm. sosiaalista mediaa hyödyntäen. Kaupungit toimivat edelläkävijöinä asukaslähtöisesti palvelujen ja uusien toimintatapojen käyttöönotossa yli toimialarajojen. Myös yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa edistävät käytännöt tulevat hyvinvointia.

Kaupunkien toimintaympäristöissä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä, sekä myös hyvinvointialueille siirtyvien sote-palveluiden menokehityksen hillinnässä

on keskeistä kaupungeille tyypillisten sosiaalisten ongelmien ennaltaehkäiseminen ja ratkaiseminen. Kaupunkien rooli on SOTE-uudistuksen jälkeenkin merkittävä. SOTE-uudistus muuttaa sosiaali- ja terveyspalveluiden ja kuntien jäljellejäävien tehtävien välisiä yhteistyösuhteita, jonka lisäksi uudistusta koskevaan lainsäädäntöön on ensivaiheessa jäämässä monia kuntien ja hyvinvointialueiden väliseen työnjakoon liittyviä ratkaistavia kysymyksiä. Kaupungeille jäävien tehtävien ja sosiaali- ja terveyspalveluiden välisten työnjakoratkaisujen toimivuus ja yhteistyön onnistuminen on varmistettava.

Keskeisiä yhdyspintoja kaupunkien ja hyvinvointialueiden välille syntyy esimerkiksi työllisyyden hoidon, lasten ja nuorten palveluiden sekä maahanmuuttajaväestön palveluissa sekä laajasti eri väestöryhmiä koskevassa elintapaohjauksessa. Tarkoituksenmukainen työnjako ja toimivat yhteistyömallit kaupunkien ja hyvinvointialueiden välillä ovat välttämättömiä. Palveluiden sujuvuuden turvaamiseksi tarvitaan erilaisia yhdyspintaratkaisuja, sekä niiden johtamisen tueksi tarvittavaa yhteistä tietopohjaa ja työvälineitä.

5.5 Koulutus, kulttuuri ja vapaa-aika

Koulutuksen, kulttuurin ja vapaa-ajan palvelut nousevat keskeisiksi kuntien toiminnoiksi sekä sisällöllisesti että taloudellisesti hyvinvointialueuudistuksen, SOTE-uudistuksen toteutuessa. Koulutuspalvelut tulevat olemaan tuolloin merkittävin osa kuntien budjetteja.

Eri kieli- ja kulttuuritaustaiset kuntalaiset kehittävät ja monipuolistavat suomalaista kulttuuria ja yhteiskuntaa. Kaupunki kokoaa yhteen yhteisöjä ja vertaisryhmiä vahvistaen asukkaiden sosiaalista osallisuutta ja yhteisöllisyyttä. Kaupunkilaisten kokemuksia hyödyntämällä saadaan parempia palveluja ja avoimempaa päätöksentekoa. Osallisuus rakentaa myös turvallisuutta ja ehkäisee

syryjytymistä, kun ihmiset kokevat olevansa osa paikallisyhteisöä ja voivat vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. Osallisuuden kautta voidaan torjua ja ennaltaehkäistä segregaatiota. Myös koulujen ja koulutuksen kautta torjutaan segregaatiota, mutta koulut eivät itsenään pysty ratkaisemaan koulujen eriytymistä ja koulutuksellisen tasa-arvon heikentymistä. Nämä edellyttävät laajoja ja yhteisiä ratkaisuja eri hallinnonalojen välillä. Positiivisen diskriminaation osalta keskeistä on, että kaupungit kehittävät paikallisiin alueisiin sopivia ratkaisuja. Positiivisen diskriminaation rahoitus tulisi vakiinnuttaa.

Toisen asteen koulutuksessa eli lukiokoulutuksessa ja ammatillisessa koulutuksessa kunnat toimivat sekä koulutuksen järjestäjinä että sen suurimpina rahoittajina. Ammattikorkeakoulut ovat osakeyhtiöitä. Valtaosassa ammattikorkeakouluja kunnat ovat enemmistöosakkaina, vaikka rahoitus onkin siirtynyt valtion vastuulle.

Kunnat ja kaupungit ovat keskeisimpiä lukiokoulutuksen järjestäjiä. Kaupunkien ylläpitämät lukiot houkuttelevat opiskelijoita koko kaupunkiseudulta ja ne tukevat siten koko kaupunkiseudun ja seutukunnan elinvoimaa. Pääosin kaupunkeihin keskittyvät aikuislukiot ja lukioiden aikuislinjat tarjoavat jatkuvan oppimisen mahdollisuuksia. Koska kaikissa kaupungeissa on lukio, oppilaitos voi toimia myös korkeakoulutuksen ja muiden koulutusmuotojen alustana kaupunkiseudulla.

Kuntaperustainen ammatillisen koulutuksen järjestelmä, jossa suurimmat kaupungit järjestävät ammatillista koulutusta omana toimintanaan on merkittävä kuntien käytössä elinkeino- ja työllisyyspoliittinen väline. Työelämän murros ja vihreä siirtymä edellyttävät osaamisen päivittämistä sekä osaamistason nostoa. Kehittämällä joustavia työelämän ja yksilön tarpeita vastaavia osaamisen kehittämisen polkuja suuret kaupungit voivat vastata ketterästi alueen osaamistarpeisiin.

Osaamisen kehittämisen ekosysteemiajattelu sekä työllisyydenhoidon ja hyvinvointipalvelujen palveluintegraatio luo kaupunkiseuduille uudenlaisia mahdollisuuksia parantaa alueen työllisyysastetta sekä tukea alueen yrittäjiä ja julkisen sektorin työnantajia kehittämään omaan toimintaansa ja sen tuottavuutta.

Suurten kaupunkien vetovoima perustuu monin tavoin koulutus-, kulttuuri- ja vapaa-ajan palvelujen, esimerkiksi liikunta- ja urheilupalveluiden sekä urheilutapahtumien, monipuoliseen tarjontaan ja hyvään saatavuuteen. Kaupunkien rooli on keskeinen laadukkaiden kulttuuripalvelujen, kuten teatteri-, musiikki- ja muiden taidetapahtumien järjestäjinä ja rahoittajina. Kulttuurin ja vapaa-ajan palveluissa kaupungit toimivat yhteistyössä kolmannen sektorin lukuisten järjestöjen kanssa. Kirjastotoimintaa on hoidettu esimerkillisesti ja sitä on kehitetty jatku-

vasti. Vapaan sivistystyön kautta on tarjolla vuosittain valtaisa määrä kursseja mitä erilaisimpiin opintoihin ja harrastuksiin.

5.6 Aukkaiden osallistuminen ja osallisuus

Kaupungit tekevät pitkäjänteistä ja systemaattista työtä asukkaiden osallistumisen, vaikuttamisen ja osallisuuden edistämiseksi. Osallistumisen edistämiseen liittyvät tavoitteet ovat näkyvässä roolissa kaupunkistrategioissa ja tarkemmat kehittämistavoitteet, keinot ja arviointimittarit näkyvät mm. osallisuusohjelmissa. Kaupunkien käytössä olevat osallisuuskeinot ovat monipuoliset ja erilaisin kokeilun kehitetään koko ajan uudenlaisia osallistumis- ja vaikuttamistapoja asukkaille. Aukkaiden osallisuutta suunnittelu- ja päätöksentekoprosesseihin lisäävien toimien ohella on tärkeää kehittää sellaisia osallisuuden tapoja, joilla asukkaat saavat tukea omaan hyvinvointiinsa ja kokevat kuuluvansa kaupunkiyhteisöön.

Kaupunkien demokratia ja osallisuuden kehittämistarpeet liittyvät läheisesti kestävyysmurroksen toteuttamiseen ja kestävään päätöksentekoon. Kestävyysmurros voidaan toteuttaa onnistuneesti vain yhdessä asukkaiden kanssa, onnistuakseen muutos vaatii sitoutumista ja mahdollisuutta olla itse määrittelemässä sen suuntaa. Käytännössä kyse on siitä, että asukkaat pääsevät suunnittelemaan ja päättämään itseään lähellä olevista asioista, joilla muutos tehdään. Siksi asukkaita aktivoivat ja kannustavat toimet mm. ilmastomuutoksen hillitsemiseksi, ja ylipäätään ekologisesti kestävämmän elämäntavan omaksumiseksi, ovat tärkeitä. Esimerkkeinä voidaan mainita erilaisista ilmastodemokratian keinoista kansalaisraadit, osallistuva budjetointi ja osallistavat hankintaprosessit. Lisäksi on tarpeen huomioida sosiaalisesti oikeudenmukainen kaupunkidemokratia mm. tarjoamalla osallisuuskeinoja eri sukupolville.

Edustuksellisen demokratian näkökulmasta kestävä kehitys edellyttää kaukokatseista päätöksentekoa, sillä päätösten vaikutukset saattavat todentua vasta seuraavalla valtuustokaudella tai ehkä vasta seuraavan sukupolven aikana. Kestävä kehitys edellyttää myös entistä tarkempaa politiikkayhdenmukaisuutta. Olennaista ei ole enää vain yhden päätöksen vaikutukset, vaan useiden eri päätösten yhteisvaikutukset samanaikaisesti ihmisille, ympäristölle ja taloudelle. Myös kaupunkien toimialojen poikkihallinnollisuutta on edistettävä, sillä Agenda2030:n tavoitteita edistetään useilla eri toiminnoilla. Yhteisille kehittämistoimenpiteille sekä edustuksellisen demokratian prosessien ja johtamisen työkalujen kehittämiselle on tarvetta sekä kaupunkidemokratian että -johtamisen osalta.

Osallisuus on sosiaalisen kestävyuden toteutumisen edellytys. Erityinen kaupunkia koskeva haaste liittyy sosiaaliseen eriytyminen eli segregaatioon. Ilmiö näkyy selkeimmin suuremmissa kaupungeissa. Sosioekonomisessa segregaatiossa huomio kiinnittyy lapsiperheisiin ja aikuistuviin nuoriin. Sosiaalinen eriytyminen koskettaa kuitenkin myös ylisukupolisesti. Asuinalueiden segregoitumista vähentävien asuntopoliittisten toimien ohella on tarve myös kohdistaa palveluita erityisen tuen tarpeessa oleville. Tarvitaan saumattomampia palvelupolkuja, yhteiskehittämistä ja asiakkaiden parempaa kuulemistä palvelutarpeista sekä ylipäätään hyvin toimivia kohtaamisia.

Aukkaiden hyvinvoinnin ja sosiaalisen kestävyuden näkökulmasta on tarpeen kehittää kaikkien asukasryhmien ja erityisesti heikompiosaisten osallisuutta. Osallisuustyötä ja sen vaikutuksia on arvioitava, jotta voidaan löytää ongelmakohtia, joihin paneutumalla voidaan vahvistaa heikommassa asemassa olevien osallisuutta ja lähiyhteisöön kiinnittymistä. Arviointi auttaa myös tunnistamaan vaikuttavimmat osallisuustyön muodot.

Osallisuustyössä kaikkineen on syytä pyrkiä toimivimmiksi osoittautuneiden käytäntöjen vakiinnuttamiseen usein vaihtuvien projektien sijaan.

5.7 Ilmastomuutoksen hillintä ja kestävä kehitys

Ilmastomuutos, sen hillintä ja sen haitallisiin vaikutuksiin varautuminen, on aikamme suurimpia haasteita. Kaupungit, niiden suuren väestömäärän ja taloudellisen merkityksen vuoksi, ovat ilmastopolitiikan keskiössä. Kaupungit ovat asettaneet kunnianhimoisia tavoitteita hiilineutraalisuuden saavuttamiseksi. Kaupunkien omat panostukset ovat merkittäviä, mutta ollakseen pitkällä aikavälillä vaikuttavia ja niitä tulee suunnitella ja toteuttaa yhdessä valtiovalan, yksityisen sektorin ja kaupunkilaisten kanssa.

Energiantuotanto, rakennusten energiankulutus ja liikenne ovat keskeisiä alueita ilmastomuutoksen hillinnän kannalta. Energiantuotannossa on kyettävä siirtymään nopeasti hiilivapaisiin energialähteisiin ja energiajärjestelmässä älykkäisiin ratkaisuihin. Vanhan rakennuskannan energiatehokkuuden parantaminen on niin ikään välttämätöntä ja tätä tavoitetta edistetään yhdessä valtion kanssa tehtävillä toimenpiteillä. Kaupunkien rakennuskannan hiilikuormaa voidaan leikata merkittävästi elinkaaritarkastelun sisältävillä kehittyvillä kiertotalouden ratkaisuilla. Hiilikuormaa voidaan niin ikään vähentää olemassa olevan rakennuskannan käyttöikää pidentämällä ja rakennusten muuntojoustavuutta lisäämällä. Liikennejärjestelmien hiilineutraalisuustavoitteen saavuttamista edistävät kävelyn ja pyöräilyn mahdollisuuksien kehittäminen, joukkoliikenteen edellytysten parantaminen sekä laajasti kaikessa moottoroidussa liikenteessä kestävien energiamuotojen käyttöön ottaminen.

Kansallisessa ilmastopolitiikassa kaupunkien rooli kaipaa erityisesti vahvistusta, ja toiminnan ja rahoituksen vastuunjakojen selventämistä ilmastomuutoksen sopeutumisessa ja varautumisessa. Kansallisessa ilmastomuutoksen sopeutumispolitiikassa korostuvat maa- ja metsätalouden toimet ja kaupunkiympäristön ja ylipäättään rakennetun ympäristön sopeutumiskysymykset ovat jääneet vähemmälle huomiolle. Ilmastomuutoksen vaikutukset maaseutu- ja kaupunkiympäristöissä ovat kuitenkin erilaisia. Kaupungeissa keskeisiä toimia ovat paikallisen riskinarvioinnin kehittäminen ja investoinnit ilmastokestävään infrastruktuuriin.

Ilmastomuutoksen hillintään ja siihen sopeutumiseen liittyvät politiikkatoimet tukevat myös kestävä kehityksen mahdollistavan liiketoiminnan kehittymistä ja niin sanottua vihreää kasvua uusinen työpaikkoineen. Kaupunkien yhteistyö ja kokemusten jakaminen ilmasto-

muutoksen hillintään ja ilmastonmuutokseen varautumisessa on keskeistä ja tätä edistetään verkostotyöllä.

5.8 Kansainvälistyminen ja EU-politiikka

Kaupungeilta vaaditaan yhä enenevässä määrin strategista ymmärrystä siitä, miten kansainvälinen toimintaympäristö vaikuttaa niihin ja miten kaupungit voivat toimia osana kansainvälistä yhteisöä. Kaupunkien kansainvälistyminen ja EU-politiikka ovat läpileikkaavia teemoja, jotka koskettavat lähes kaikkia kaupunkeihin vaikuttavia politiikkasektoreita.

Kaupungit ovat joko suoraan tai kansallisen päätösten kautta sitoutuneet useisiin kansainvälisiin sopimuksiin ja velvoitteisiin, kuten YK:n Agenda 2030. Globaalit ilmiöt vaativat kaupungeilta reagointikykyä, ennakointia ja mahdollisuutta jakaa hyviä käytäntöjä muiden kanssa. Kansainvälinen toiminta on kaupungeille myös keino tukea strategisten tavoitteiden saavuttamista. Kansainvälinen, esimerkiksi EU-rahoituksella toteutettava kehittämis-toiminta on tapa löytää kumppaneita, verkostoja ja rahoitusta kaupunkien keskeisten kehittämistarpeiden ratkaisemiseksi.

Kaupunkien kansainvälistyminen on ennen kaikkea myös elinvoimakysymys. Toimivampien palveluiden, infrastruktuurin ja kaupunkiympäristön kehittäminen, kansainvälisten investointien, yritysten ja osaajien houkuttelu sekä yritysten kansainvälistymiselle suotuisien olosuhteiden luonti on kaupungeille tärkeää. Elinkeino ja kilpailukykyasiat ovat usein kaupunkien kansainvälisen toiminnan keskiössä.

Kansainvälisen toiminnan vaikutukset ja vaikuttavuus näkyvät kuitenkin usein vasta pidemmällä aikavälillä ja kansainvälistyminen vaatii kaupungeilta erityisiä kansainvälistymiseen liittyviä taitoja. Kaupunkien sivistys- ja kasvatustehtävän lisäksi tämä koskee myös osaamista laajemmin. Esimerkiksi monikulttuuristuvissa kaupungeissa vaaditaan taitoja ja ymmärrystä erilaisten kulttuurien kohtaamiseen. Kaupunkien johdolta vaaditaan yhä enenevässä määrin osaamista ja vahvaa tietopohjaa pitkäjänteisen kansainvälisen toiminnan merkityksestä strategisten tavoitteiden saavuttamiseksi.

EU-tasolla päätettävästä sääntelystä noin 60 prosenttia vaikuttaa kaupunkeihin. Esimerkiksi EU toteuttaa YK:n 2030 ohjelman 17 kestävä kehityksen tavoitetta mittavalla lainsäädännöllä. Lisäksi digitalisaatioon ja liikenneyhteyksiin liittyvä kehittäminen ja sisämarkkinat määrittelevät merkittävästi kaupunkien toimintaedellytyksiä.

Kaupunkien merkitystä onkin EU-politiikassa nostettava esiin. Käytännössä tämä tarkoittaa esimerkiksi panostuksia EU:n Urban Agendan toteutukseen maassamme sekä kaupunkien aseman korostamista EU:n koheesio-politiikassa. Kaupungit tulee ottaa mukaan valmisteluun, jotta kaupunkinäkökulma saadaan painavammin esille sekä kansallisesti että suoraan EU:n suuntaan tehtävässä edunvalvontatyössä ja myös muiden EU-ohjelmien osalta.

Kaupunkien kansainvälistymiskehitystä on muutoinkin syytä tukea mm. edistämällä mahdollisuuksia kansainvälistymiseen liittyvien parhaiden käytäntöjen leviämiseen ja vertaisoppimiseen. Tämän vuoksi kaupunkien keskinäistä vuorovaikutusta ja mahdollisuutta oppia toisiltaan tulee tukea mm. verkostotyössä.

Toimenpiteet vuosille 2021–2023

5.1 Kuntien tehtävät, kaupunkien asema ja kasvun rahoitus

Toimenpide		Vastuutaho ja kumppanit	Aikataulu
Kaupunkien kasvun mahdollisuuksien turvaaminen			
1.	Turvataan kaupunkien kyky kasvaa, investoida sekä luoda hyvinvointia ja elinvoimaa itseään suuremmalle alueelle.	Asiakkuudet, verkostot ja kansainväliset asiat -yksikkö ja elinvoima ja talous -yksikkö.	Jatkuvaa toimintaa.
2.	Kehitetään Kuntaliiton kaupunkitietoalustaa sekä elinvoima- ja elinvoimaindikaattorityötä.	Asiakkuudet, verkostot ja kansainväliset asiat -yksikkö ja strategiayksikkö.	Aloitettu Q2/2021, jatkuvaa toimintaa.
3.	Jatketaan aktiivista ja ennakoivaa kaupunkipoliittista edunvalvontaa yhdessä maamme suurten kaupunkiseutujen kanssa.	Asiakkuudet, verkostot ja kansainväliset asiat -yksikkö ja Kuntaliiton kaupunkipoliittinen työryhmä.	Jatkuvaa toimintaa.

5.2 Elinkeinpolitiikka ja työllisyys

Toimenpide		Vastuutaho ja kumppanit	Aikataulu
Työllisyyden edistäminen ja työvoiman saatavuuden turvaaminen			
4.	Edistetään työllisyyspalveluiden järjestämistä vastuun siirtoa kunnille. Tavoitteena on, että lainsäädäntö takaa kunnille riittävän liikkumistilan kustannustehokkaan palvelukokonaisuuden organisoinnissa ja että kunnille aiheutuvat lisäkustannukset korvataan täysimääräisesti.	Elinvoima ja talous -yksikkö. Asiaa valmistellaan yhdessä kaupunkien ja TEM:n kanssa.	Aloitus Q1/2021.
5.	Edistetään kaupunkien, yritysten ja valtion sopimuspohjaista yhteistyötä kansainvälisen työvoiman saatavuuden ja kaupunkiseutujen kansainvälisen kilpailukykyyn vahvistamiseksi.	Elinvoima- ja talous -yksikkö.	Jatkuvaa toimintaa.
6.	Vaikutetaan yhdessä kaupunkien kanssa siihen, että valtio osoittaa kaupungeille riittävät resurssit kattamaan maahanmuuttajien kotouttamisesta aiheutuvat kustannukset.	Elinvoima ja talous -yksikkö.	Jatkuvaa toimintaa.
Tuetaan kaupunkien elinkeinopolitiikkaa			
7.	Selvitetään alustalouden toimintamallien hyödyntämismahdollisuutta kuntien toiminnassa. Taustana on Aalto-yliopiston kanssa tehty yhteistyö liikenteen-, terveydenhuollon- ja koulutuksen sektorikohtaisissa tarkasteluissa.	Elinvoima ja talous -yksikkö.	Aloitus Q2/2021.
8.	Kehitetään kaupunkien elinkeino- ja työllisyyspolitiikkaa tukevaa verkostoyhteistyötä.	Elinvoima ja talous -yksikkö.	Aloitus Q2/2021.

5.3 Maankäyttö-, asunto- ja liikennepolitiikka

Toimenpide	Vastuutaho ja kumppanit	Aikataulu
Varmistetaan kaupunkien itsenäinen toimivalta maapolitiikassa ja kaavoituksessa		
9. Vaikutetaan siihen, että maankäyttö- ja rakennuslain kokonaisuudistuksessa turvataan kaupunkien oikeus itsenäisiin valintoihin maapolitiikassa, kaavoituksessa ja toteuttamisen ohjelmoinnissa.	Yhdyskunta ja ympäristö -yksikkö.	Aloitus Q1/2021.
Vaikutetaan kuntien liikennehallinnon kustannusjakoesityksiin valtion yhteishankkeissa		
10. Vaikutetaan siihen, että kaupunkien investointikyky säilyy tehtävien ja toimintaympäristön muuttuessa erityisesti SOTE-uudistuksen myötä. Myös liikeinfrastruktuurin rahoitusmallit sekä lunastuslakiin ja MRL:ään liittyvät lainsäädäntöhankkeet sisältävät potentiaalisia kaupunkien rahoitusasemaa ja investointikykyä heikentäviä elementtejä, joihin on tärkeää vaikuttaa ja hakea parempia ratkaisumalleja.	Yhdyskunta ja ympäristö -yksikkö, asiakkuudet, verkostot ja kansainväliset asiat -yksikkö sekä elinvoima ja talous -yksikkö. Vaikuttamistyötä tehdään yhteistyössä kaupunkien ja kuntien kanssa, mm. Kuntaliiton kaupunkipoliittisen työryhmän ja muiden kuntaverkostojen, kaupunkien C21-verkoston kanssa sekä muiden järjestöjen ja elinkeinoelämän kanssa.	Jatkuvaa vaikuttamistyötä. Keskeinen väli-etappi Kuntaliiton hallitusohjelmavoitteet ja seuraava hallitusohjelma.
Kehitetään maakuntakeskusten roolia liikenteen ja asumisen ratkaisuissa		
11. Lisätään yleistä ymmärrystä keskisuurten kaupunkien kehittämistarpeista huomioiden niiden asema vaikutusalueidensa elinvoiman moottoreina. Työ toteutetaan kolmen kaupungin case-tarkasteluna. Työssä keskitytään liikenteen ja asumisen kysymyksiin ja niihin kytkeytyviin yhdyskuntarakenteen ja elinkeinoelämän edellytysten kehittämiseen.	Yhdyskunta ja ympäristö -yksikkö, asiakkuudet, verkostot ja kansainväliset asiat -yksikkö sekä elinvoima ja talous -yksikkö. Työn ohjausryhmän muodostavat Kuntaliiton ja case-kaupunkien edustajat. Case-kaupungeiksi ehdotetaan alustavasti Vaasaa, Kouvola ja Rovaniemeä. Työssä vuorovaikutusta (mm. työpajat) myös verrokkikaupunkien ja keskeisten valtion toimijoiden kanssa.	Työn ohjelmointi Q4/2021, konsultin valinta Q1/2022, analyysit ja työpajat Q2-Q3/2022 sekä johtopäätökset ja raportointi Q4/2022.
12. Toteutetaan MAL-sopimusmenettelyn ja MAL-kaupunkiseutusuunnittelun arviointi. Arviointi perustuu MAL-sopimusosapuolien haastatteluihin, verkkokyselyyn sekä kirjallisten lähteiden analyysiin.	Yhdyskunta ja ympäristö -yksikkö, asiakkuudet, verkostot ja kansainväliset asiat -yksikkö. Yhteistyötahoina ministeriöt (YM ja LVM).	Aloitus Q2/2021, valmis Q1/2022.

5.4 Hyvinvointi ja terveys

Toimenpide		Vastuutaho ja kumppanit	Aikataulu
Edistetään asukkaiden hyvinvointia ja terveyttä			
13.	Vaikutetaan siihen, että Sote-uudistuksen yhteydessä kunnille ja kaupungeille jää riittävät resurssit, osaaminen ja työvälineet vaikuttamaan hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämiseen.	Sote-yksikkö ja kaupunkikumppanit.	Aloitus Q2/2021.
14.	Kaupunkien ja hyvinvointialueiden yhteistyö-rakenteiden muodostumista tuetaan, huomioiden kaupungeille tyypilliset olosuhteet sekä näistä korostuvat yhteistyötarpeet ja -rakenteet (mm. lainsäädännölliset yhdyspintaratkaisut).	Sote-yksikkö, lakiyksikkö ja kaupunkikumppanit.	Aloitus Q2/2021.
15.	Kehitetään väestön hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden tilaa kuvaavia tietoaineistoja ja johtamisen työvälineitä (mm. sähköinen hyvinvointikertomus) sekä lisätään kaupunkien keskinäistä tiedonvaihtoa ja vertaisoppimista hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä.	Sote-yksikkö ja kaupunkikumppanit.	Aloitus Q2/2021.

5.5 Koulutus, kulttuuri ja vapaa-aika

Toimenpide	Vastuutaho ja kumppanit	Aikataulu
Vahvistetaan kuntaperusteisen koulutuksenjärjestämisen ja kulttuurityön vaikuttavuutta		
16. Varmistetaan, että suurilla kaupungeilla säilyy mahdollisuus järjestää ammatillista koulutusta omana toimintanaan.	Hyvinvointi ja sivistys -yksikkö.	Jatkuvaa toimintaa.
17. Tuetaan kaupunkien osaamisen ekosysteemien rakentamista Kuntaliiton olemassa olevien työllisyys-, elinkeino- ja ammatillisen koulutuksen verkostojen yhteistyöllä.	Hyvinvointi ja sivistys -yksikkö ja elinvoima ja talous -yksikkö.	Jatkuvaa toimintaa. Tarkastuspiste hallituskauden lopussa ja seuraavan hallituskauden vaalitavoitteita laadittaessa.
18. Huolehditaan kuntaperusteisen lukiokoulutuksen edellytyksistä, koulutuksen laadusta ja saavutettavuudesta sekä valtiorahoituksen jatkuvuudesta.	Hyvinvointi ja sivistys -yksikkö.	Jatkuvaa toimintaa.
19. Torjutaan koulusegregaatiota tukemalla kaupunkien positiivisen diskriminaation avulla tekemää koulutuksellista tasa-arvotyötä.	Hyvinvointi ja sivistys -yksikkö.	Jatkuvaa toimintaa.
20. Kehitetään kuntien kulttuuritoiminnan tietopohja ja sähköinen alusta kaupunkien Kulttuuritietohankkeessa.	Hyvinvointi ja sivistys -yksikkö.	Aloitus Q2/2021, valmis Q4/2023.

5.6 Aukkaiden osallistuminen ja osallisuus

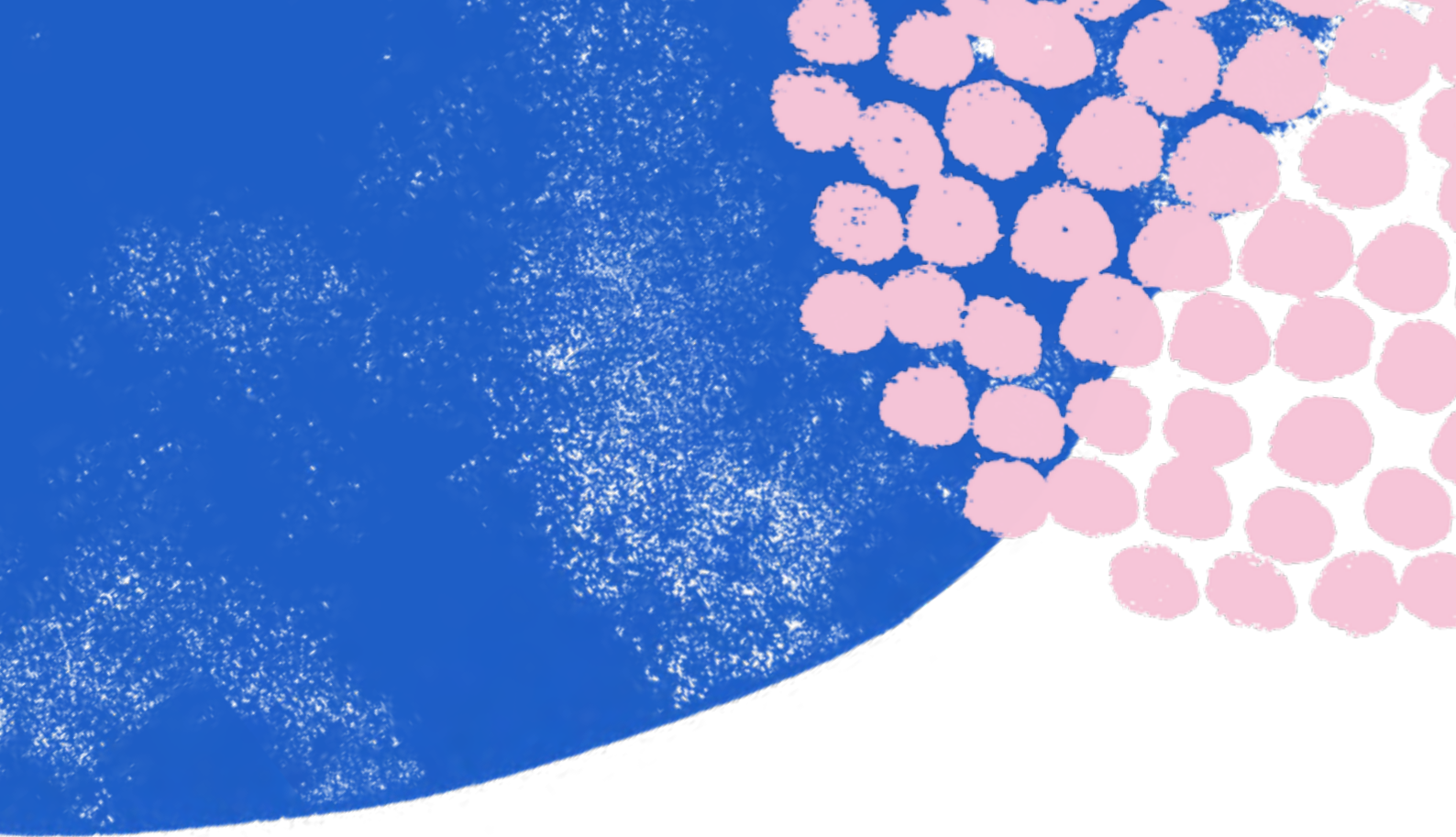
Toimenpide	Vastuutaho ja kumppanit	Aikataulu
Kaupunkien demokratiaverkoston muodostaminen		
21. Muodostetaan demokratiaverkosto yhdessä maan kuuden suurimman kaupungin kanssa.	Strategiayksikkö.	Toiminta alkanut 2020 ja jatkuu toistaiseksi.
Osallisuuden johtamisen kehittäminen		
22. Mallinnetaan yhdessä kaupunkien kanssa osallisuus johtamisjärjestelmän rakenteita sekä kehitetään osallisuustyön arviointia ja mittaamista.	Strategiayksikkö ja kuuden suurimman kaupungin demokratiakuuokset.	Suunnittelu alkaa Q3/2021, valmis Q4/2022.

5.7 Ilmastomuutoksen hillintä ja kestävä kehitys

Toimenpide	Vastuutaho ja kumppanit	Aikataulu
Kaupunki-valtio-kumppanuusmallien kartoitus ja kehittäminen		
23. Tehdään tausta-analyysi olemassa olevista ilmastopoliittisista kumppanuusmalleista Pohjoismaista ja Euroopasta.	Yhdyskunta ja ympäristö -yksikkö. Asiaa valmistellaan yhdessä kaupunkien kanssa.	Aloitus Q3/2021, valmis Q2/2022.
24. Yhteiskehitetään kestävyysmurrosta ja SDG-tavoitteiden paikallista toimeenpanoa tukevia systeemiä johtamismalleja, johtamisen työkaluja ja ajattelu- ja toimintakulttuuria.	Strategiayksikkö ja Kutoskaupungit. Yhteistyökumppaneina myös TEM, Motiva, ORSI-tutkimushanke (Tampereen yliopisto, Suomen ympäristökeskus SYKE, Aalto-yliopisto ja VTT) ja Tallinnan johtama 19 eurooppalaisen kaupungin URBACT-verkosto.	Aloitus Q3/2021, valmis Q4/2023.
25. Luodaan aktiivisen vuoropuhelun kautta kaupunkien kanssa yhteinen näkemys mahdollisuuksista tukea kaupunkien ilmastotyötä.	Yhdyskunta ja ympäristö -yksikkö. Asiaa valmistellaan yhdessä kaupunkien kanssa.	Aloitus Q3/2021, valmis Q2/2022.
Tuki kaupunkien edunvalvonnalle ilmastomuutoksen sopeutumisessa		
26. Laaditaan yhteistyössä kaupunkien kanssa selvitys keskeisistä edunvalvontatarpeista ilmastomuutokseen sopeutumisen osalta (roolitukset, vastuut, resurssointi).	Yhdyskunta ja ympäristö -yksikkö. Asiaa valmistellaan yhdessä kaupunkien kanssa.	Aloitus Q3/2021, valmis Q2/2022.

5.8 Kansainvälistyminen ja EU-politiikka

Toimenpide	Vastuutaho ja kumppanit	Aikataulu
Vahvistetaan Kuntaliiton EU-edunvalvontaa asiakasperustaisesti		
27. Painotetaan kaupunkipolitiikkaan ja EU-rahoitusohjelmiin (mm. EUI ja erillisohjelmat) liittyvää edunvalvontaa soveltuvien osin liiton EU-työssä ohjelmakaudella 2021-2027.	Asiakkuudet, verkostot ja kansainväliset asiat -yksikkö ja Kuntaliiton Brysselin toimisto.	Kuntaliiton edunvalvontavoitteiden vuosittainen määrittely. Edunvalvonnan toimenpiteet EU-instituutioiden ja kansallisten elinten käsittelyaikataulun mukaisesti.
28. Kartoitetaan Euroopan alueiden komitean kaupunkipoliittiset linjaukset sektoreittain ja hyödynnetään kartoitus osana EU-edunvalvonnan tavoite- ja toimenpidesuunnitelmaa.	Asiakkuudet, verkostot ja kansainväliset asiat -yksikkö, Kuntaliiton Brysselin toimisto, Alueiden komitean Suomen valtuuskunta ja Kuntaliiton C23-verkosto.	Aloitukset Q3/2021, jatkuvaa toimintaa.
29. Tehdään selvitys tärkeimpien eurooppalaisten järjestöjen (esim. CEMR, Eurocities, Union of the Baltic Cities) kaupunkipoliittisista painopisteistä.	Asiakkuudet, verkostot ja kansainväliset asiat -yksikkö, Kuntaliiton Brysselin toimisto, eurooppalaisiin järjestöihin kuuluvat kaupungit, Brysselissä toimivat aluetoimistot sekä järjestöjen puheenjohtajat ja sihteeristöt.	Aloitukset Q3/2021.
Vahvistetaan kuntien KV-toimintaan liittyvää vertaisoppimista ja yhteiskehittämistä		
30. Kuntaliiton EU- ja KV-verkoston toiminnassa painotetaan kaupunkipolitiikkaa osana erilaistuvien kuntien tarpeisiin vastaamista.	Asiakkuudet, verkostot ja kansainväliset asiat -yksikkö.	Aloitukset Q2/2021.

**KUNTA
LIITTO**

Kommun-
förbundet

Kuntaliiton kaupunkipoliittinen toimintaohjelma 2021–2023

Helsinki 2021